

CO POLKI I POLACY WIEDZĄ O ŚLADZIE WĘGLOWYM?

Ogólnopolskie badania postaw ekologicznych

Kraków 7.10.2022

Raport powstał w wyniku współpracy Koła Naukowego Studentów i Studentek Uniwersytetu Jagiellońskiego oraz Carbon Footprint Foundation, przy wsparciu Polskiego Panelu Narodowego.

Działania jednostek mają wielki sens. Od nieśmiałego pragnienia i małych kroków rozpoczynały się wielkie transformacje społeczne i kulturowe. Wierzę w to, że aby efektywnie oddziaływać na otoczenie, należy być najwierniejszym ambasadorem swoich przekonań, zawsze i wszędzie. Realna zmiana nie jest możliwa bez zaangażowania każdego uczestnika ekosystemu. Kryzys klimatyczny w swoich skutkach dotyka lub dotknie każdego, bez względu na miejsce zamieszkania, status społeczny, kolor skóry, poglądy polityczne czy poziom wykształcenia.

Ogólnopolskie badanie oraz raport z jego wyników powstały po to, by dzielić się merytoryką i promować działania oparte na faktach, nie opiniach. Zielona transformacja, w której dziś uczestniczymy, której wszyscy jesteśmy udziałem, to przede wszystkim zmiana mentalna.

Ślad węglowy to najbardziej uniwersalny wskaźnik oddziaływania człowieka na środowisko. Pomaga nam mierzyć, analizować, identyfikować obszary i w końcu podejmować konkretne kroki do ograniczania emisyjności działalności człowieka, biznesu, przemysłu, rządów, samorządów, całych społeczeństw.

Cele Carbon Footprint Foundation realizujemy m.in. w ramach społecznego Think Tanku, udostępniając przestrzeń dla swobodnej komunikacji świata nauki, biznesu i aktywizmu rozwijając format #idea #fact #tech międzynarodowego szczytu klimatycznego Carbon Footprint Summit. Dlatego cieszę się, że możemy zaprezentować raport po raz pierwszy na Carbon Footprint Summit 2022!

„Bądź zmianą, którą pragniesz ujrzeć w świecie.”

Mahatma Gandhi

Agnieszka Rozwadowska

Prezeska Carbon Footprint Foundation

Nasze wartości:

Nasza wizja:

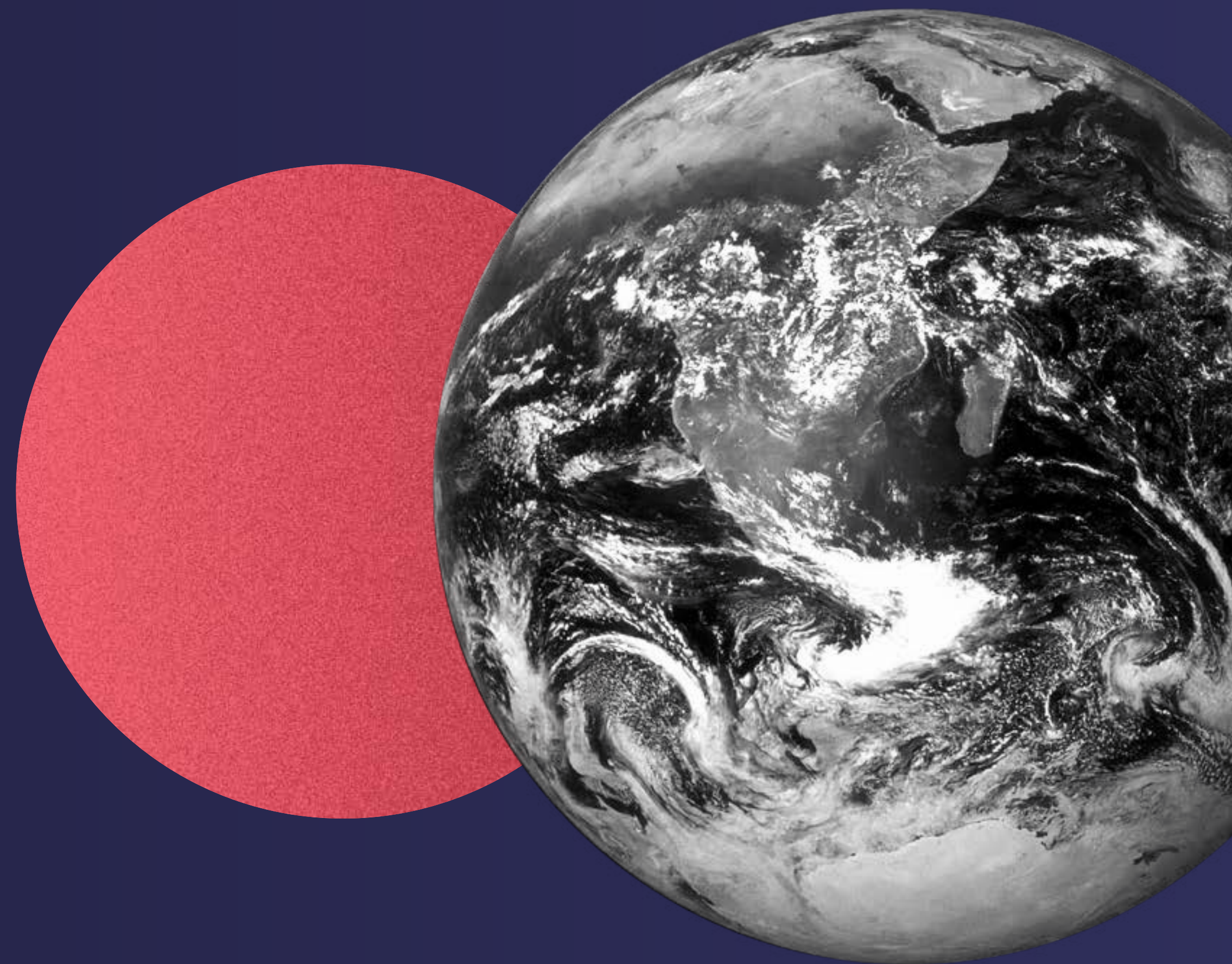
**WSPIERAMY ZIELONĄ
TRANSFORMACJĘ, BO CHCEMY
ZOSTAWIĆ PO SOBIE TYLKO
DOBRY ŚLAD.**

Nasza misja:

**EKOLOGIA SIĘ OPŁACA
– KAŻDEMU I WSZYSTKIM.**

Wprowadzenie

Polki i Polacy coraz częściej rozpoznają zanieczyszczenie środowiska oraz zmiany klimatu jako istotne zagrożenie. Kto ich zdaniem jest za to głównie odpowiedzialny? Rządy i “korporacje” lub szeroko pojęta działalność biznesowa - indywidualne działania są zdaniem większości w najmniejszym stopniu odpowiedzialne za pogłębiającą się katastrofę klimatyczno-ekologiczną. Mimo wszystko duża część respondentów/tek deklaruje podejmowanie pewnych działań proklimatycznych - w większości o charakterze indywidualnym - jak np. segregacja śmieci, czy używanie wielorazowych toreb na zakupach. Polki i Polacy swoją wiedzę na temat zmian klimatu oceniają na 3. Świadomość na temat śladu węglowego jest jeszcze mniejsza. Zmiana nadchodzi, lecz powoli i wymusza od jednostek działania po omacku - w końcu aż połowa badanych stwierdza, że chciałaby podejmować więcej proklimatycznych działań, ale nie wie, od czego zacząć. Potrzebujemy edukacji, obywatelskości i innowacji.

Spis treści

Wprowadzenie	5
Jak jest i co robić?	7
Czym jest ślad węglowy?	11
Badania jakościowe: Młodzi Polacy a ślad węglowy	13
Badania ilościowe: Świadomość nadchodzących zagrożeń	19
Badania ilościowe: Kto jest odpowiedzialny?	32
Badania ilościowe: Sprawdzian wiedzy	38
Struktura demograficzna próby	47
Bibliografia	48
Zespół projektowy	49

Jak jest i co robić?

Czym są zmiany klimatu?

Zmiana klimatu jest aktualnie obserwowanym zjawiskiem długofalowej zmiany wzorców pogodowych, które z kolei mają wpływ na wiele systemów ziemskich (obieg wody, podnoszenie poziomu oceanów, bioróżnorodność, obieg węglowy). Obserwowane przekształcenia klimatu są skutkiem zaburzenia obiegu węgla i daleko idących zmian w zakresie efektu cieplarnianego. Jak wykazuje międzynarodowy zespół naukowców i naukowczyń zrzeszony w ramach IPCC - jest już bezdyskusyjnym faktem, że działalność człowieka ma wpływ na ogrzewanie atmosfery, oceanów i lądów, dlatego tak istotnym jest zrozumienie, że każda działalność człowieka powoduje emisje. W szczególności działalność biznesowa, której szeroka skala może mieć realny wpływ na środowisko naturalne. Nadmierna ilość gazów cieplarnianych spowodowanych działalnością człowieka to bezpośrednia przyczyna tak szybkiego i tak gwałtownego ocieplania się klimatu. Usunięcie ich obecnej ilości poprzez naturalne procesy Ziemi zajmie wiele tysięcy lat.

Jak emisje gazów cieplarnianych wpływają na klimat?

Nadzwyczajne zjawisko

Na podstawie najnowszego stanu wiedzy naukowej wiemy, że gazy cieplarniane zatrzymują promieniowanie słoneczne w atmosferze ziemskiej, a ponadto są istotnym kontrybutorem szybko zmieniającego się klimatu ziemskiego. Przez niekontrolowany wzrost stężenia gazów cieplarnianych (nie tylko dwutlenku węgla) w atmosferze, sytuacja ta może doprowadzić do nasilenia się zjawiska fal upałów, a także obfitych opadów powodujących powodzie. Jako że zmiana klimatu jest zjawiskiem globalnym, jej skutki mogą się zasadniczo różnić od regionu. Globalny przyrost temperatury powoduje, że w niektórych rejonach temperatury mogą wzrosnąć więcej niż w pozostałych. Z powodu globalnego ocieplenia, także oceany staną się cieplejsze, co połączone z topnieniem lodowców istotnie podniesie poziom mórz, zagrażając około $\frac{2}{3}$ miast na świecie położonych na terenach przybrzeżnych. Zjawiska będą następować po sobie jako sprzężenia zwrotne - napędzając jedno po drugim. Na przykład, wzrost globalnej temperatury skutkuje rozmarzaniem wieloletniej zmarzliny, co poprzez uwolnienie zmagazynowanego metanu dodatkowo napędzi proces emisji, który z kolei w jeszcze większym stopniu będzie wzmacniał przyrost globalnej temperatury.

Obieg węgla – i jego zaburzenia

Wszystkie żywe organizmy, paliwa zużywane przez ludzi do produkcji energii oraz żywność, którą spożywają, są zbudowane z węgla. Gazy, które są zbudowane z węgla, podobnie jak dwutlenek węgla, odgrywają ważną rolę w regulowaniu klimatu na Ziemi. Biologiczne procesy przekształcają atomy węgla w różne formy i magazynują go w różnych lokalizacjach. Procesy odpowiedzialne za mobilność węgla w przechodzeniu w jego różne formy na Ziemi i w atmosferze, nazywamy obiegiem węgla. Działalność człowieka, taka jak spalanie paliw kopalnych (węgla i ropy naftowej), powoduje wzrost stężenia dwutlenku węgla w atmosferze, co sprawia, że uwalniana ilość węgla do atmosfery nie ma możliwości zostać z powrotem pochłonięta i zmagazynowana przez ziemską florę i powoduje, że proces ten u podstaw jest niezrównoważony i zaburza obieg węgla w znaczącej skali. Atmosfera ziemska jest małym rezerwuarem węgla, który zawiera około 1% całkowitej ziemskiej puli węgla, jednakże nawet niewielki wzrost wkładu węgla do atmosfery może mieć duży wpływ na całkowite stężenie w dłuższej perspektywie czasowej.

Scenariusze wzrostu temperatur

Jak przytaczają analitycy w najnowszym raporcie IPCC, aktualny stan klimatu nie jest wspólny z poziomem emisji gazów cieplarnianych z powodu przesunięcia czasowego (m.in. z powodu powolnego ogrzewania się oceanów), co powoduje, że o ile nie zmobilizujemy się w aspekcie magazynowania z powrotem emisji gazów cieplarnianych, o tyle nastąpi nasilenie negatywnych zjawisk wywołanych obecnym stężeniem dwutlenku węgla w atmosferze. Kolejne lata dotychczasowego poziomu emisji będą jedynie pogarszać sytuację.

Jako granice planetarne, zespół naukowców wyznaczył bezpieczną granicę stężenia dwutlenku węgla, o możliwych do odwrócenia skutkach, na poziomie 350 ppm (parts per milion) CO₂. Szacuje się, że wywołują wzrost globalnej temperatury o 1 stopień w stosunku do poziomów sprzed epoki przemysłowej. Aktualny stan stężenia to 410 ppm. W dyskursie dekarbonizacji wyznacza się trzy główne scenariusze:

Scenariusz “Paris aligned”

Tempo wzrostu emisji gazów cieplarnianych będzie stanowczo ograniczone wg restrykcyjnego trzymania się postanowień Porozumienia Paryskiego, co oznacza niewielki wzrost do 2030 roku, w celu przestawienia gospodarki na zeroemisyjny tor (co wiąże się z dużymi nakładami produkcyjnymi na renowację infrastruktury) oraz po roku 2030 zauważalny będzie powolny spadek emisji. Przy tym rozwoju sytuacji szacuje się, że w 2100 roku globalny wzrost temperatury w stosunku do poziomu sprzed epoki przemysłowej notowany będzie na poziomie mniejszym niż 2°C.

Scenariusz “Business as usual”

Zakłada on, że aktualne tempo wzrostu emisji gazów cieplarnianych zostanie wywołane brakiem podejmowanych działań proklimatycznych oraz dopuszczeniem do rozwoju wysokoemisyjnej działalności biznesowej. Szacuje się, że w 2100 roku globalny wzrost temperatury w stosunku do poziomu sprzed epoki przemysłowej notowany będzie na poziomie większym niż 4°C.

Scenariusz “Net zero by 2050”

Początkowo do roku 2030 również będzie odnotowywany niewielki wzrost emisji, który następnie zostanie gwałtownie ograniczony, by w 2050 roku osiągnąć poziom 0 netto. Jest to jedyny scenariusz, który pozwala na stałe utrzymanie temperatury do końca tego wieku poniżej granicy 1,5 °C.

”

Jesteśmy w krytycznym momencie historii ludzkości. Decyzje i działania, które dziś podejmujemy, będą miały doniosłe konsekwencje dla przyszłych pokoleń. Lekcje wyciągnięte z pandemii pomogą sprostać obecnym i przyszłym wyzwaniom. Razem wykorzystajmy ten moment i zrobmy wszystko, aby to dziesięciolecie było dekadą działania, transformacji i odbudowy, dekady na rzecz realizacji Celów Zrównoważonego Rozwoju i paryskiego porozumienia klimatycznego.

”

Liu Zhenmin,
Podsekretarz Generalny Departamentu ONZ do Spraw Gospodarczych i Społecznych.

”

Całkowite ocieplenie w przyszłości będzie przede wszystkim efektem dotychczasowych i przyszłych emisji CO₂.

”

IPCC 2021

Czym jest ślad węglowy?

Każdy człowiek zostawia na planecie różnego rodzaju ślady. Jednym z nich jest ślad węglowy, który przemnożony przez miliardy istnień przyczynia się mniej lub bardziej do zanieczyszczenia planety. Aby przeciwdziałać skutkom nadmiernego nagrzewania powierzchni Ziemi, naukowcy wprowadzili narzędzia pozwalające monitorować i analizować całkowitą sumę emisji gazów cieplarnianych wywołanych poprzez działalność człowieka we wszystkich dziedzinach życia.

Ślad węglowy wyrażamy za pomocą ekwiwalentu dwutlenku węgla (CO_{2e}). Z definicji jest to: „sposób na określenie wpływu na efekt cieplarniany jednostki masy gazu cieplarnianego innego niż CO₂, wartość ekwiwalentu odpowiada masie dwutlenku węgla, która wpłynęłaby na bilans energii Ziemi w tym samym stopniu”. Jednostka ta umożliwia pomiar różnych gazów cieplarnianych, na podstawie ich współczynnika ocieplenia globalnego (GWP), poprzez przeliczanie ilości gazów na równoważną ilość dwutlenku węgla o tym samym współczynniku GWP. Współczynnik GWP określa potencjał tworzenia efektu cieplarnianego (GWP – Global Warming Potential). Dzięki temu wskaź-

Gaz cieplarniany	Wzór chemiczny	GWP
Dwutlenek węgla	CO ₂	1
Metan	CH ₄	28
Podtlenek azotu	N ₂ O	265
Wodorofluorowęgłowodory	HFCs	124-14 800
Sześć fluorek siark	SF ₆	22 800
Trój fluorek azotu	NF ₃	17 200
Perfluorocarbons	PFCs	7 390-12 200

nikowi jesteśmy w stanie przedstawić ilość ciepła zatrzymanego przez określoną masę gazu (np. metanu) do ilości ciepła zatrzymanego przez podobną masę dwutlenku węgla w tym samym czasokresie (zwykle w przeciągu 100 lat). Zgodnie z tą definicją, wskaźnik GWP dla CO₂ wynosi 1. W tabeli poniżej, przedstawione zostały wskaźniki GWP, dla różnych gazów cieplarnianych.

Ślad węglowy (z ang. carbon footprint) jest natomiast definiowany jako całkowita emisja gazów cieplarnianych spowodowana przez dany produkt i usługę, aktywności pojedynczych osób oraz gospodarstw domowych, ale również wydarzenia i działalności przedsiębiorstw, rządów czy całych sektorów gospodarki, wyrażona jako ekwiwalent dwutlenku węgla. Ślad węglowy jest jedną z metod obliczania emisji dwutlenku węgla, metanu i podtlenku azotu oraz innych gazów cieplarnianych. Został on opracowany pod koniec lat 90. w ramach partnerstwa World Resources Institute (WRI) i World Business Council for Sustainable Development (WBCSD), którego skutkiem było powstanie protokołu GHG. Ma on na celu opracowywanie standardów pomiarów i zarządzania emisjami oraz opracowanie narzędzi, które umożliwią otrzymywanie wiarygodnych wykazów emisji oraz monitorowanie postępów w osiągnięciu celów klimatycznych. Zgodnie protokołem gazów cieplarnianych, ślad węglowy organizacji obliczamy według 3 zakresów. Zakresy te definiują cele sprawozdawcze oraz raportowanie ilości emitowanych gazów cieplarnianych. Jest to duże ułatwienie dla organizacji, które określa bezpośrednie, jak i pośrednie źródła emisji.

Zdefiniowano 3 zakresy:

- Zakres 1 określa się jako bezpośrednie emisje gazów cieplarnianych, które pochodzą ze źródeł danej firmy lub są przez nią kontrolowane, przykładowo emisje ze spalania w piecach czy kotłach, sprzętu procesowego i pojazdów.
- Zakres 2 obejmuje pośrednie emisje gazów cieplarnianych, które wynikają z produkcji zakupionej energii elektrycznej czy ciepłej od zewnętrznych dostawców, w celu wykorzystania ich w przedsiębiorstwie.
- Zakres 3 definiuje się jako emisje pośrednie, które są konsekwencją działalności firmy, ponieważ dane przedsiębiorstwo może na nie wpływać, ale pochodzą one ze źródeł niebędących własnością danej firmy i nie są przez nią kontrolowane.

Aby sprawdzić, jaki wpływ na środowisko mają codzienne działania „zwykłego Kowalskiego”, można skorzystać z dostępnych w Internecie kalkulatorów śladu węglowego. Przykładowy kalkulator stworzony przez zespół projektowy Carbon Footprint Foundation (CFF) pozwala w prosty sposób dowiedzieć się jak zminimalizować swój ślad węglowy.

Kalkulator dostępny jest na stronie <http://kalkulatorsladuweglowego.pl/> i analizuje dane dotyczące życia społeczeństwa w skali jednostki, w aspekcie używania transportu, zużywanej energii w domu, odpadów, pożywienia, rozrywki i stylu życia, aby ostatecznie podać wynik rocznego śladu węglowego. Kalkulator jest systematycznie aktualizowany i korygowany przez zespół CFF, co pozwala na uzyskanie wyników z coraz większą dokładnością.

BADANIA JAKOŚCIOWE: MŁODZI POLACY A ŚLAD WĘGLOWY

Badania zostały przeprowadzone i opracowane dzięki uprzejmości Koła Naukowego Studentów i Studentek Socjologii UJ.

Badanie jakościowe przeprowadzono na próbie 14 osób metodą IDI (indywidualny wywiad pogłębiony). Przy realizacji wywiadu wykorzystany został zaprojektowany wcześniej scenariusz, oparty na postawionych w konceptualizacji pytaniach badawczych. Z każdego wywiadu sporządzono grid, który następnie został poddany szczegółowej analizie. Poniżej przedstawiono wnioski na temat świadomości ekologicznej młodych Polek i Polaków (do lat 30), które na podstawie rozmów udało się wydedukować.

Jaki jest poziom wiedzy na temat zmian klimatu i związanych z nimi zagrożeń?

Respondenci/tki pytani/e o zmiany klimatu, zgodnie twierdzą, że są one realnym zjawiskiem, które może rozwijać się coraz bardziej. Podkreślają, że zmiany klimatu wywołują szereg konsekwencji, takich jak anomalie pogodowe, czy brak bezpieczeństwa żywnościowego, co w ich opinii stanowi duże zagrożenie dla świata i społeczeństwa. Zatrważający jest fakt, że respondenci/tki nie dostrzegają żadnej nadziei na to, aby jakkolwiek odwrócić lub powstrzymać zmiany, które już nastąpiły.

Na pewno jest to ogromne zagrożenie dla ludzkości, jej dalszego funkcjonowania na tym świecie. O ile nie znajdziemy sposobu, żeby sobie uciec na inną planetę, no to się musimy tym pilnie zająć. Jest to [...], obok jakichś wojen czy pandemii, największe zagrożenie i jeden z ważniejszych problemów na ten moment. [kobieta, 22 lata]

Respondentka zaznacza, że zmiany klimatu to jedno z najważniejszych obecnie zagrożeń i powinno być sprawą priorytetową dla rządów, instytucji przemysłowych czy korporacji. To właśnie instytucje przemysłowe oraz korporacje były najczęściej wymienianymi przez respondentki/ów podmiotami, które są odpowiedzialne za zmiany klimatu i związane z nimi zagrożenia. Wskazywano na fakt, że to przede wszystkim te instytucje, ze względu na próbę maksymalnej kapitalizacji, praktykują w prowadzonych działalnościach szereg rozwiązań, które są szkodliwe dla klimatu.

W jaki sposób Polacy postrzegają poziom debaty publicznej dotyczącej ekologii?

Respondenci/teki w większości uważają, że w dyskursie publicznym należy przeznaczyć więcej przestrzeni na dyskurs naukowy, reprezentowany przez osoby bezpośrednio badające zmiany klimatu. Debata publiczna powinna być prowadzona na poziomie ponadpolitycznym, ze względu na często przejawiany przez osoby rządzące brak kompetencji w tym zakresie. Respondenci/teki deklarowali/ły, że zazwyczaj kierują się głosem naukowców.

[...] Naukowcy w dyskusji też są potrzebni, żeby ludzie wiedzieli, że opieramy się też na nauce i naukowcach, a nie na aktywistach czy politykach, których albo nie lubimy, albo nie do końca ufamy, albo uważamy, że jacyś aktywiści są zbyt wykrzyczani, albo mają akcje, które nam się nie podobają.
[kobieta, 23 lata]

Co znamienne, często zwracano uwagę na negatywny odbiór nadmiernie emocjonalnych komunikatów, które w pewnych momentach pełnią funkcje odstraszające. Treści tego typu są identyfikowane jako dystansujące szerszą grupę odbiorców od tematyki zmian klimatu. Niektórych równie mocno odstrasza “aktywistyczność” przekazu. Często zwracano uwagę także na fakt, że wiele pojawiających się w mediach treści, jest w określony sposób związane z tzw. “modą na ekologię”. Co niepokojące, dla wielu osób kwestie katastrofy klimatycznej są poruszane jako narzędzie polityczne w trakcie różnego rodzaju kampanii politycznych. Upolitycznienie tej kwestii jest w większości przypadków traktowane jako przeszkoda we wprowadzaniu realnych zmian.

No na pewno nie powinno się zapraszać ludzi, którzy są zwolennikami używania węgla albo nie mają pojęcia o ekologii. Powinno się zapraszać profesjonalistów, którzy mają dużą wiedzę merytoryczną - naukowców, którzy badają różne czynniki związane z klimatem, a nie polityków, dla których liczą się pieniądze i głosy ich wyborców.
[kobieta, 23 lata]

Jaka jest świadomość na temat śladu węglowego wśród Polaków?

(postawy, opinie, użyteczność koncepcji)

Większość respondentów/tek zna i sprawnie posługuje się pojęciem śladu węglowego, chociaż zdarzają się wyjątki. Ci, którzy ten termin rozumieją, uważają go za użyteczny. Niektórzy także deklarują chęć posługiwania się nim podczas codziennych czynności.

Respondenci/teki zwracają także uwagę na nadużywanie tego pojęcia przez podmioty komercyjne – biznesowe:

Wydaje mi się, że jest to użyteczny termin, bo w XXI wieku każda rzecz potrzebuje jakiegoś swojego określenia i jest pożyteczny, aczkolwiek boję się, że to w przyszłości stanie się to jakimś takim terminem tabu. Nie wiem, czy to wyniknie z postępującej polaryzacji społeczeństwa... i boję się, że jak za parę lat użyje się takie stwierdzenia, to wyniknie takie... ty jesteś za czy przeciw? Wydaje mi się, że niektóre firmy to wykorzystują to po prostu pod względem PR. [kobieta, 26 lat]

Większość uznaje, że niezwykle ważne jest, aby dzisiejsze podmioty komercyjne raportowały i w określony sposób rozliczały się z generowanego śladu węglowego. Zgłaszane jest także częste ryzyko stosowania tego terminu przez korporacje, wyłącznie w celu budowania własnego wizerunku. Jednak stosowanie danej kategorii przez firmy jest stosunkowo dobrze odbierane – w przeciwieństwie do sposobu używania go w debacie publicznej – co już przez większość jest postrzegane bardzo negatywnie. Podsumowując odpowiedzi, niemal połowa respondentów/tek opowiada się za tym, że ślad węglowy jest użytecznym narzędziem do rozpatrywania swojego indywidualnego stylu życia:

Ja kupuję jakiś produkt i ten produkt musiał być wyprodukowany, na to musiały być włączone maszyny, żeby wyprodukować to, musiał być kurier, który jechał autem, to jest ślad węglowy produktu, ale jeżeli to nabywam, to też jestem odpowiedzialna za to, że ten ślad został wyprodukowany, bo za to zapłaciłam. [kobieta, 26 lat]

Równie liczna część osób stoi na stanowisku, jakoby indywidualny ślad węglowy był zrzucając odpowiedzialność na jednostkę za działania większych podmiotów.

No bo słysząc to ciągle w odniesieniu do jednostki, mam wrażenie, że wszystko to jest moja wina. I tak się często czuję i po prostu to, dokąd zmierza świat, jest tylko i wyłącznie moją winą. Co wytwarza we mnie takie poczucie winy, co jak mówiłem z jednej strony, że mnie pcha do rozwoju i do zmian, a z drugiej strony no to mnie dołuje... no bo ja jestem tylko człowiekiem i takie dźwignie tego ciężaru mnie męczy po prostu.

[mężczyzna, 19 lat]

Na kim spoczywa największa odpowiedzialność za obecny kryzys środowiskowy zdaniem badanych?

Kategoria odpowiedzialności jest rozpatrywana podobnie co kwestia śladu węglowego. Co jednak interesujące, mimo że respondenci bardzo źle odbierają polityków mówiących o zmianach klimatu i stosujących kategorię śladu węglowego, jednocześnie to właśnie rządzący są najczęściej obarczani odpowiedzialnością za bardzo zły stan środowiska.

Głównym problemem są jakby państwa, raczej, w sensie, no założmy zmiana wydobywania energii w Polsce, jest niezależna ode mnie czy od ciebie, tylko raczej od przepisów, od panujących ludzi, od ich, nie wiem, chęci po prostu, na jakieś tam zmiany.

[mężczyzna, 23 lata]

Bez wątpienia [na zmiany klimatu] największy wpływ mają osoby decyzyjne – u samej podstawy są politycy, którzy mogą za pomocą zapisów prawnych wywierać odpowiednie metody nacisku na społeczeństwo. [kobieta, 22 lata]

Stanowi to pewnego rodzaju sprzeczność, którą warto mieć na uwadze, podejmując kolejne badania. Drugim w kolejności podmiotem identyfikowalnym jako odpowiedzialny za aktualny kryzys środowiskowy, są duże korporacje oraz sektor komercyjny, z naciskiem na firmy, które są wprost identyfikowane przez respondentów/tki jako te nieodpowiedzialne środowiskowo: firmy fast-fashion, korporacje zyskujące na sprzedaży paliw kopalnych, farmy zwierząt, a także firmy identyfikowane jako największy kontrybutorzy wprowadzania do obiegu plastiku:

W drugiej kolejności wskazałabym na pewno wielkie korporacje i przedsiębiorstwa, gdyż to one produkują najwięcej śladu węglowego i powodują największe wyniszczenie naszej planety.

[kobieta, 22 lata]

Wielcy przedsiębiorcy grają tu tzw. pierwsze skrzypce. Bo przecież można prowadzić swój biznes etycznie w zgodzie z naturą. Ale niestety takich przedsiębiorców jest mało, a co najgorsze, bardzo często są dosłownie zjadani przez tzw. "grube ryby". [kobieta, 25 lat]

Co interesujące, mimo niewielkiej próby, wyniki te pod względem hierarchii odpowiedzialności, pokrywają się ze statystykami ogólnopolskimi. Bardzo często podejmowany jest także temat "zrzucania" zbyt dużej odpowiedzialności na jednostkę, z którą ta nie może sobie poradzić. Wymiar jednostkowej odpowiedzialności za aktualny kryzys środowiskowy jest również sygnalizowany w kontekście aktualnych nierówności społecznych:

Najbogatsi niszczą planetę, kupują sobie Nike'i, które jakieś dziecko wyprodukowało w Chinach. [kobieta, 27 lat]

Za kryzys odpowiada zdecydowana większość, która konsumuje ponad miarę i ma wymagania, żeby było cały czas lepiej, a kto na tym korzysta, to już osobny temat. [mężczyzna, 59 lat]

No generalnie wszędzie poruszają się samochodem, nawet w takie miejsce, gdzie można by było po prostu iść pieszo albo podjechać rowerem. Bardzo często kupują na promocjach niepotrzebne rzeczy, które potem tak naprawdę wyrzucają i zaśmiecają lasy. [kobieta, 23 lata]

Nadmierna konsumpcja jest w tych wypowiedziach odnoszona po części do kwestii sprawiedliwości, co nadaje szczególnego wydźwięku w poczuciu indywidualnej odpowiedzialności za zmiany klimatu. Równie często, co w przypadku śladu węglowego, sygnalizowany był problem nadmiernego zrzucania odpowiedzialności za zmiany klimatu:

Bo z jednej strony mam w głowie coś takiego, że w sumie to każdy jest za to odpowiedzialny, każdy pojedynczy człowiek (...)mimo tego, że to fajnie brzmi, że Ty powinnaś zmienić swoje życie i to zależy od Ciebie, tak naprawdę od Twoich decyzji zależy dość mało, bo mówię, bez takich zmian ogólnych tak naprawdę nie zdziałamy.

[mężczyzna, lat 19]

Jakie inicjatywy proekologiczne są Polakom znane?

Większość respondentów/ek było w stanie wymienić chociaż kilka inicjatyw. Najczęściej wśród nich pojawiały się: Greenpeace, Strajk Klimatyczny, Extinction Rebellion oraz Otwarte Klatki. Zdecydowanie najbardziej rozpoznawalne są największe organizacje: Greenpeace oraz WWF:

„Wiesz co, najbardziej to mi się kojarzy chyba Greenpeace [...]. Greenpeace się wydaje, że jest najbardziej znany, no i w sumie moja pierwsza myśl to jest w ogóle Greenpeace właśnie. No i chyba ten Młodzieżowy Strajk Klimatyczny. [...] Na rzecz klimatu to to, co robiła w ogóle Greta. [...] No na pewno jest WWF jeszcze”.

[kobieta, lat 23]

Warto odnotować, że duża część osób miała również problem z przypomnieniem sobie jakiegokolwiek inicjatywy – kojarzone były raczej pojedyncze akcje proekologiczne, niż organizacje, które je inicjowały.

W jakie działania proekologiczne Polacy angażują się na poziomie jednostkowym i obywatelskim?

Na pytanie o zaangażowanie w organizacje na rzecz klimatu, jedynie dwie osoby odpowiedziały twierdząco (działały w Młodzieżowym Strajku Klimatycznym, Greenpeace, Kupuj Odpowiedzialnie). Jedna osoba stworzyła podcast o weryfikacji informacji pochodzących z Internetu. Pozostali respondenci/teki nie angażują się w inicjatywy, motywując to głównie brakiem czasu na zaangażowanie się w coś nowego.

Jak wygląda indywidualny wymiar kryzysu klimatycznego dla pojedynczych osób pod względem emocjonalnym?

Zapytani/e o to, czy w walce o klimat należy kierować się sercem czy rozumem, większość opowiada się za wykorzystaniem obu, z naciskiem jednak na rozum. Serce w wypowiedziach łączyło się z troską respondentów/ek o Ziemię. Zaznaczano, że to właśnie kierowanie się sercem pozwala na zaangażowanie w walkę przeciw zmianom klimatu większej liczby osób, podkreślając, że w tej walce chodzi o NASZE życie. Rozum natomiast jest konieczny ze względu na to, że naukowcy dzierżą największą wiedzę, abyśmy mogli coś zmienić. Podczas wywiadu wykorzystana została również technika projekcyjna. Respondenci/teki zostali/ły poproszeni/one o to, aby opisać kryzys klimatyczny jako osobę. Wyobrażenia były bardzo różne. Pojawiła się jednak tendencja do ujmowania takiej osoby jako czarnego charakteru; często też wyobrażenia odnosiły się do osoby w depresji, na pewien sposób wyniszczonej.

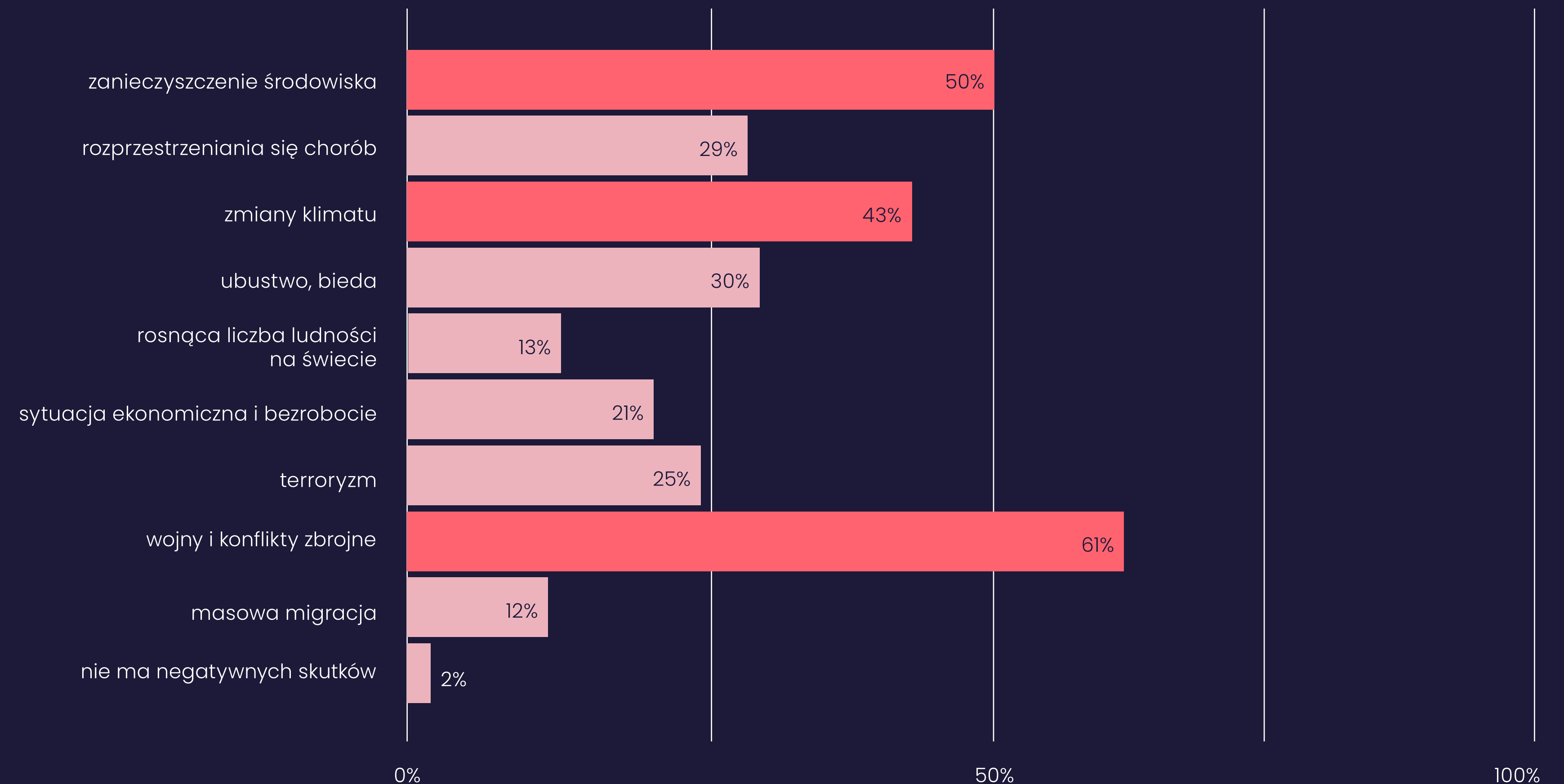
BADANIA ILOŚCIOWE

We współpracy z Polskim Panelem Narodowym

Świadomość nadchodzących zagrożeń

Polki i Polacy rozpoznają zanieczyszczenie środowiska oraz zmiany klimatu jako istotne zagrożenie związane z rozwojem cywilizacyjnym, niemniej w porównaniu z podobnymi badaniami w danym zakresie - obawy związane z przyszłością zdominował temat wojen oraz konfliktów zbrojnych, co jak przypuszczamy, jest konsekwencją niedawnego zbrojnego ataku Rosji na Ukrainę (61%). Mimo to kwestie zanieczyszczenia środowiska i zmiany klimatu należą do trzech najczęściej wskazywanych zagrożeń cywilizacyjnych.

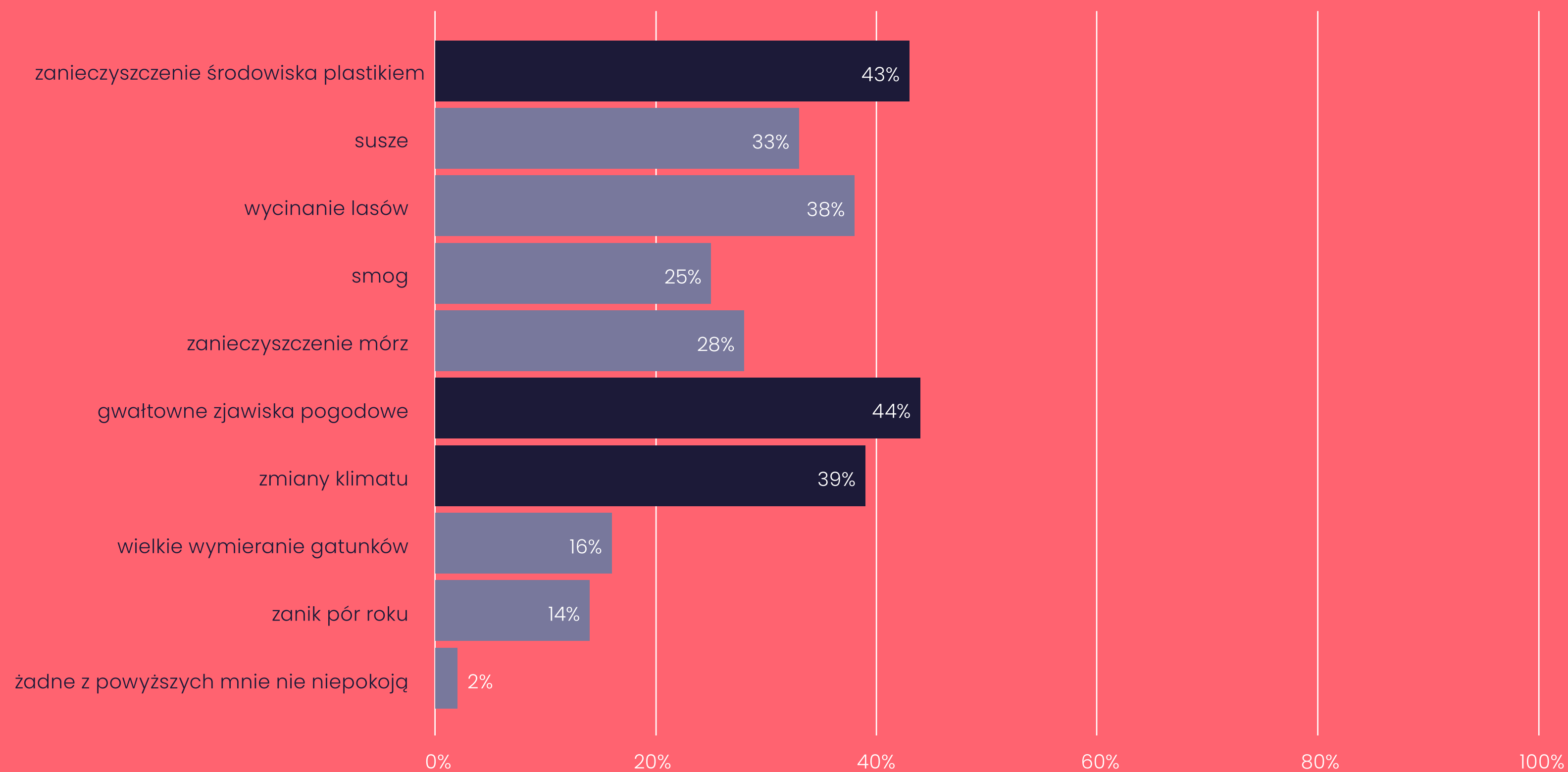
Wykres nr 1. Najważniejsze zagrożenia cywilizacyjne zdaniem Polek i Polaków.

W naszej opinii nie należy podchodzić do zagadnienia wojny jako aspektu, który przyćmił postępujące zmiany klimatu: wiemy dziś, że wbrew pozorom aspekty te silnie się ze sobą łączą, dzieląc wspólny mianownik - paliw kopalnych, które poważnie wpłynęły zarówno na sytuację geopolityczną, jak i pogłębiają kryzys klimatyczny.

Należy pamiętać, że wojna w Ukrainie, która w tym roku szczególnie pochłonęła opinię publiczną oraz zmiany klimatu – mają jeden ten sam wspólny mianownik – paliwa kopalne.

Polki i Polacy jako najgroźniejsze zjawiska środowiskowe identyfikują przede wszystkim: gwałtowne zjawiska pogodowe (44%), zanieczyszczenie środowiska plastikiem (43%) oraz zmiany klimatu (39%). Szczególną uwagę warto skupić na coraz powszechniejszej świadomości skutków nadmiernej produkcji plastiku, co jest zasługą zwiększonej liczby kampanii społecznych i medialnych intensywnie prowadzonych w ciągu ostatnich lat. Co znamienne zagrożenie smogiem w stosunkowo małym stopniu jest rozpoznawane jako istotnie niebezpieczne (25%). Podobnie wielkie wymieranie gatunków (16%), które według prognoz ekspertów/tek może w znaczącym stopniu przyczynić się do zagrożenia globalnego bezpieczeństwa żywnościowego, przez respondentów/tki nie jest identyfikowane jako elementarne.

Wykres nr 2. Najważniejsze zagrożenia środowiskowe zdaniem Polek i Polaków.

Mimo to zapytani/e o emocjonalny stosunek do zmian klimatu: 27% respondentów/tek wskazuje, że martwi się w bardzo dużym stopniu, z kolei 40% - w dość dużym stopniu. Daje to około 67% – polskiego społeczeństwa, które podchodzi do postępujących zmian klimatu dość emocjonalnie. Jest to statystyka, która występowała także w badaniach prowadzonych w podobnym zakresie (Kantar 2020; CBOS 2020). Fakt ten ma bardzo duży potencjał w wielkoskalowej perspektywie ochrony zdrowia psychicznego, a także z drugiej strony – mobilizacji społecznej.

"W jakim stopniu martwisz się zmianami klimatu"	N	% z N
5 - bardzo się martwię	292	27%
4 - martwię się w dość dużym stopniu	434	40%
3 - przeciętnie	280	26%
2 - nie martwię się za bardzo	63	6%
1 - z	25	2%

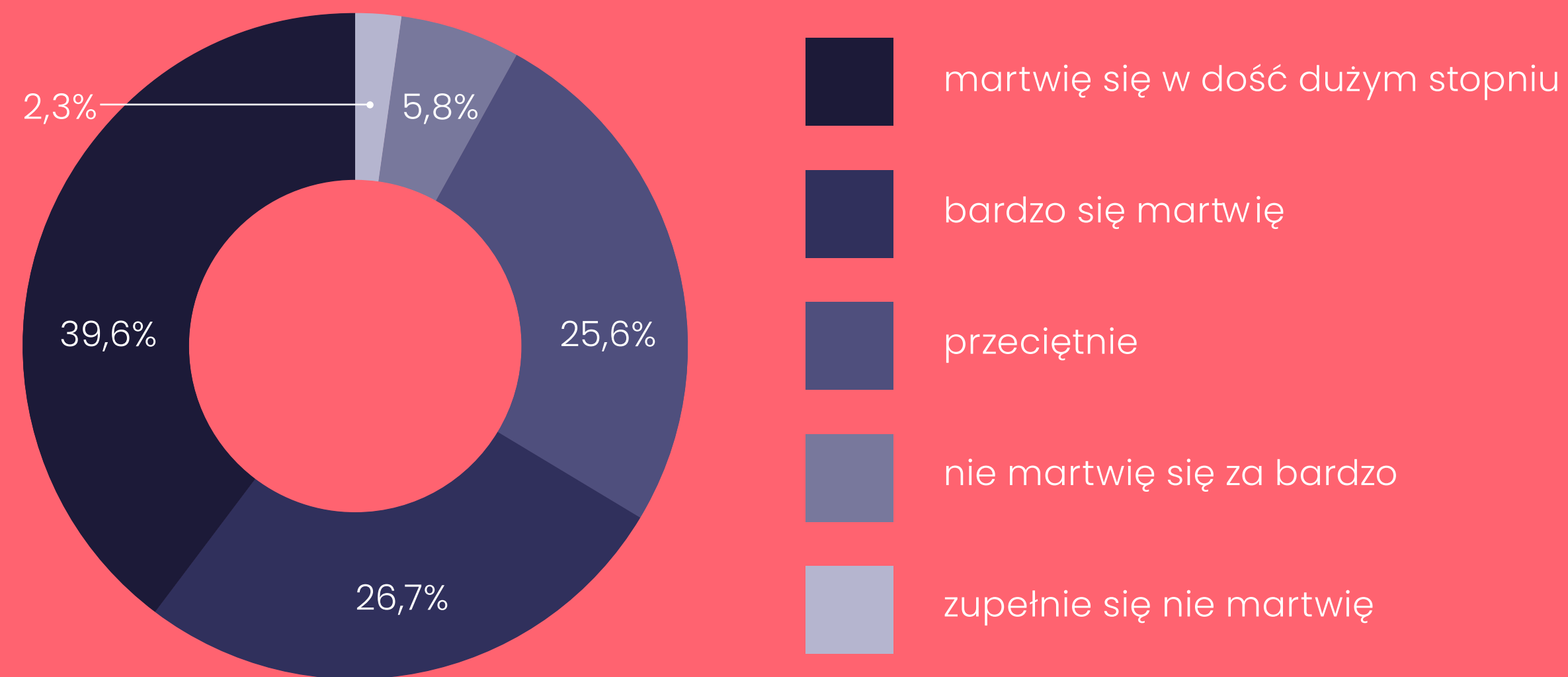
Co jednak ważne z perspektywy kampanii edukacyjnych, aż 34% respondentów/tek (czyli co trzeci Polak/Polka), indywidualnie nie uznaje zmian klimatycznych za zagrożenie. Dla aż 25% jest to temat neutralny pod względem emocjonalnym, zaś dla pozostałych 8% jest to temat nie rozważany jako zagrożenie (patrz wykres 3).

Warto zauważyć, że grupa osób identyfikujących zmiany klimatu jako bardzo poważne zagrożenie jest znacznie zróżnicowana pod względem wieku (patrz wykres 4).

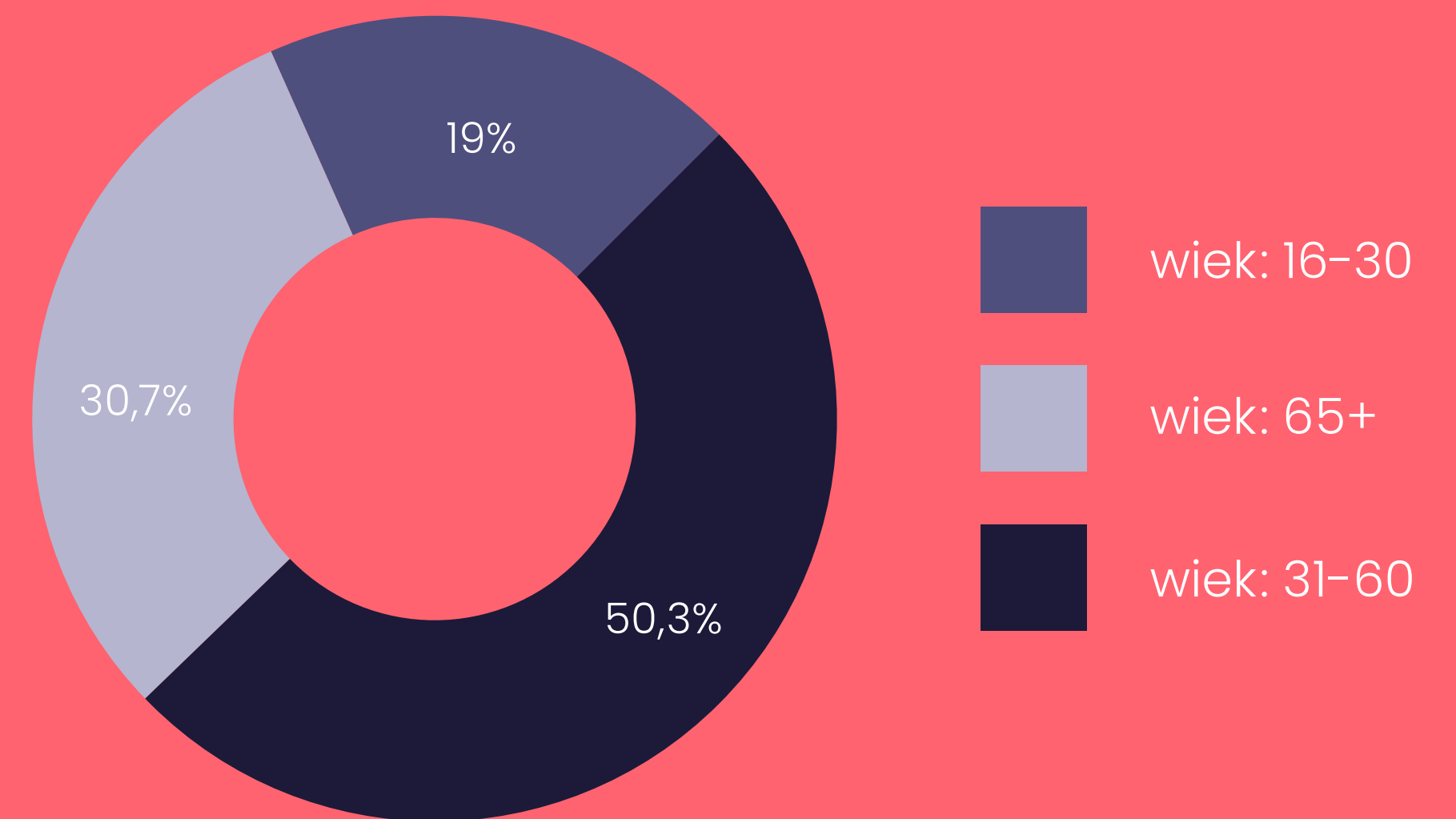
A także względem wykształcenia (patrz wykres 5) – zmiany klimatu jako duże zagrożenie wskazują najczęściej osoby z wykształceniem średnim oraz wyższym.

Widzimy także różnice ze względu na płeć. Jak w większości badań o podobnym zakresie (Kantar 2020; CBOS 2020) – kobiety są częściej skłonne priorytetowo traktować kwestie środowiskowe (patrz wykres 6).

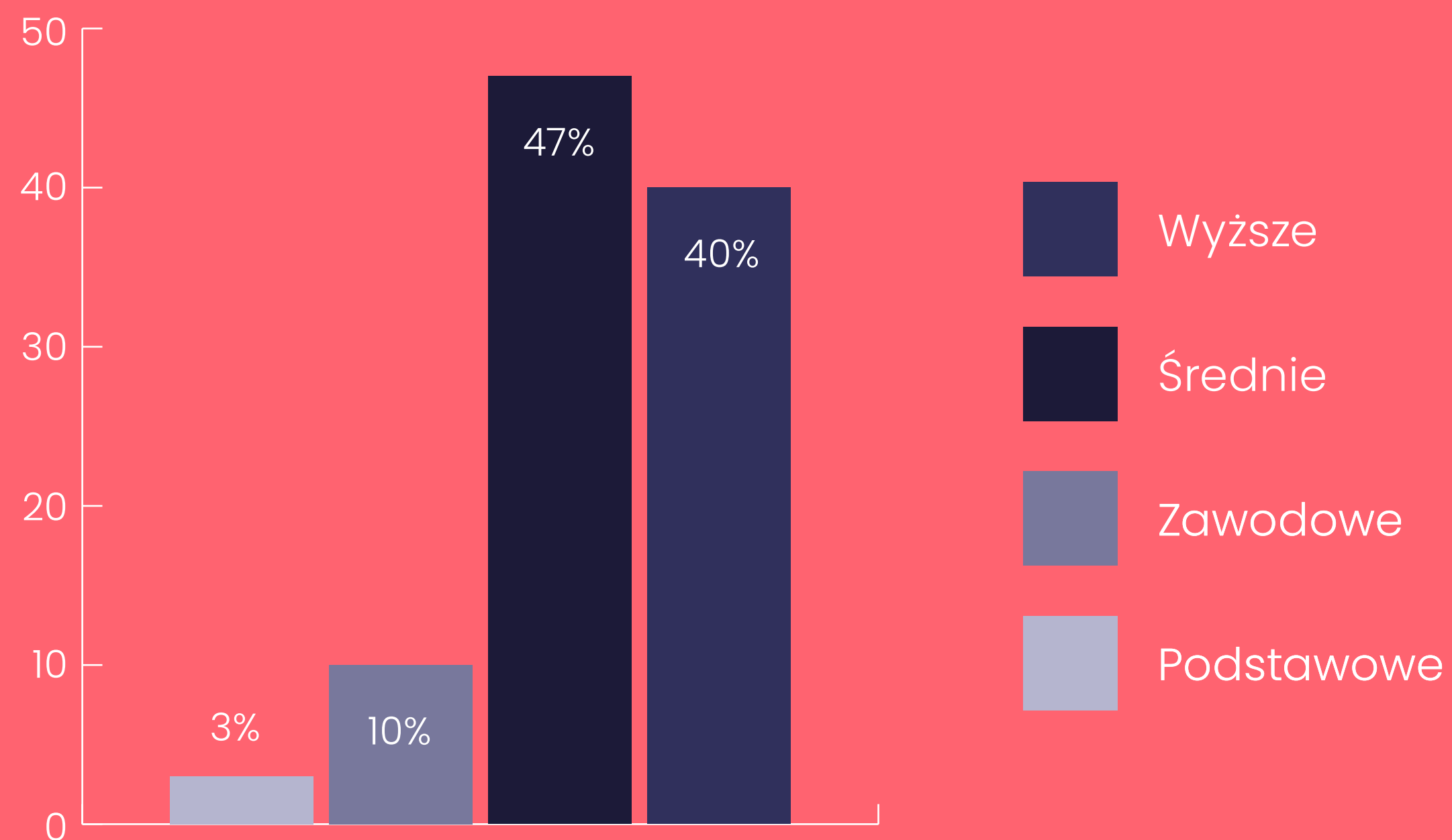

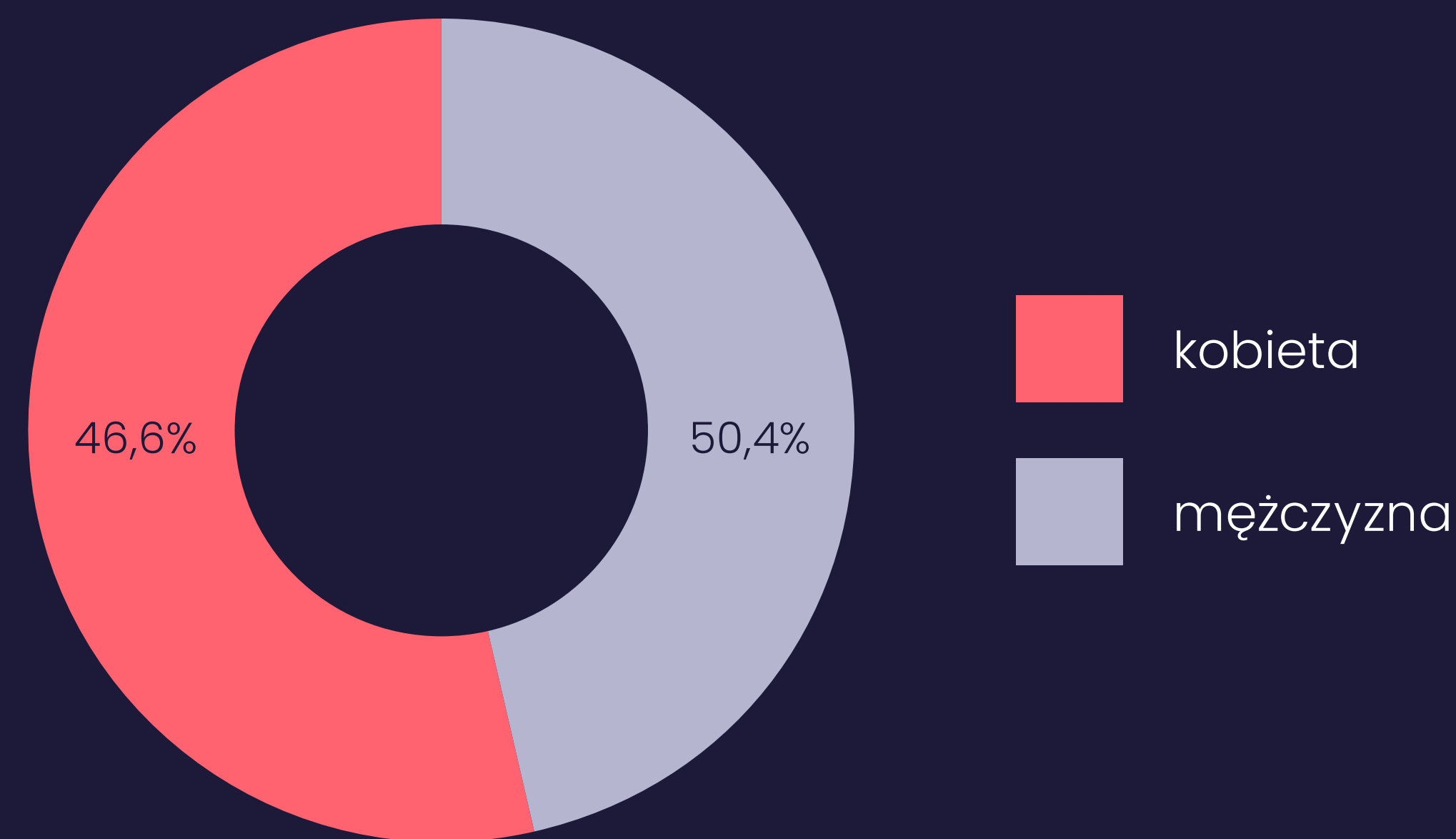
Wykres nr 3. Emocje towarzyszące Polakom i Polkom wobec zmian klimatu.

Wykres nr 4. Struktura wiekowa osób, które przejmują się w dużym stopniu zmianami klimatu.

Wykres nr 5. Deklarowane wykształcenie osób, które przejmują się w dużym stopniu zmianami klimatu.

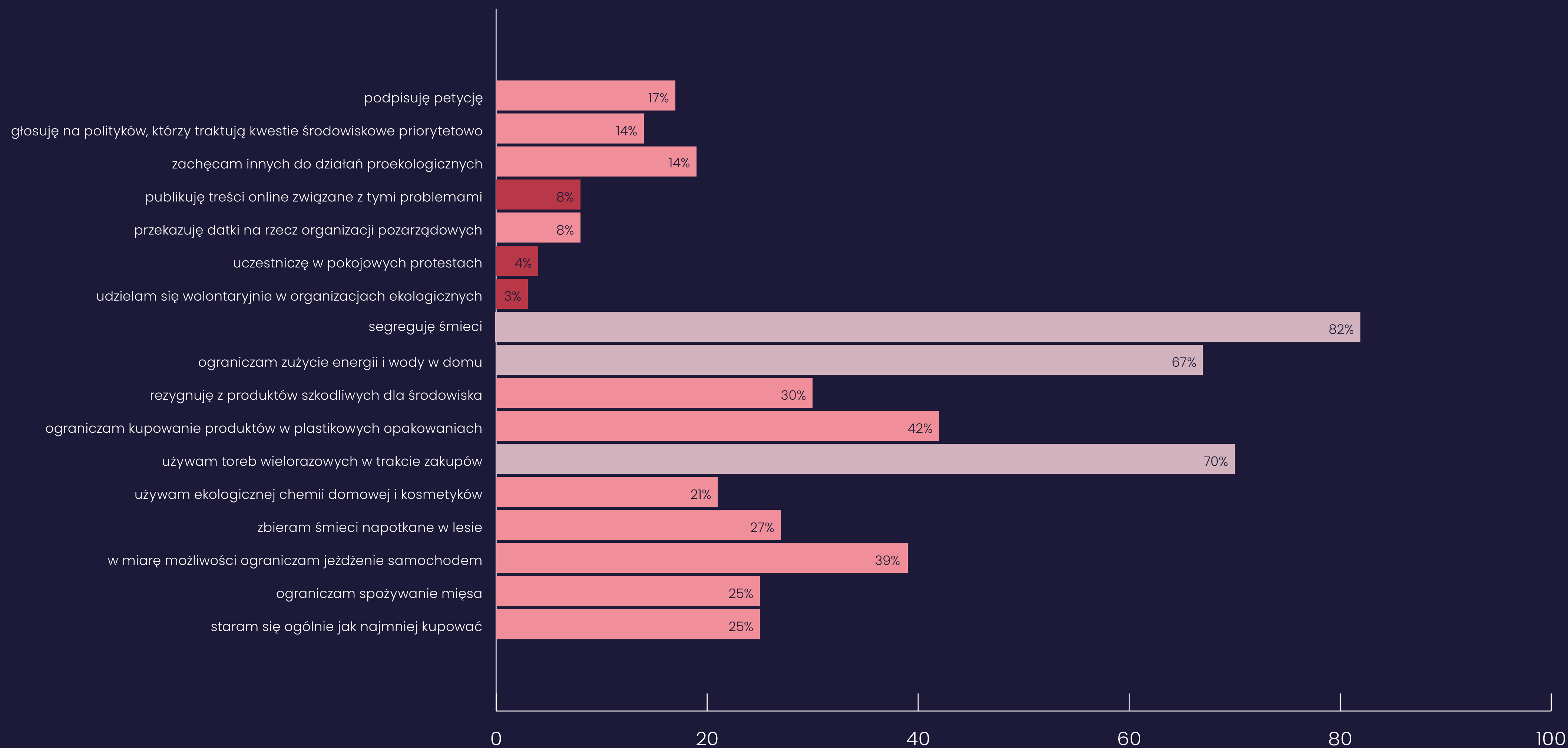
Wykres nr 6. Płeć osób, które w dużym stopniu przejmują się zmianami klimatu.

Kobieta w średnim wieku z wykształceniem średnim – to osoba, która najbardziej martwi się zmianami klimatu.

Jakie aktywności proklimatyczne/ proekologiczne Polacy i Polki najczęściej podejmują?

Jakie aktywności proklimatyczne/proekologiczne Polacy i Polki najczęściej podejmują? Z reguły – najczęściej deklarowanymi są aktywności indywidualne, do których obywatele/lki są w dużym stopniu nakłaniani albo poprzez zmieniające się prawo, lub ekonomiczne korzyści. Najczęściej podejmowaną aktywnością jest segregacja odpadów (82%), używanie wielorazowych toreb (70%), ograniczanie zużycia wody i energii (67%). Zdecydowanie najmniejszą popularnością “cieszą się” aktywności o charakterze obywatelskim – mające potencjał szerszego oddziaływania, czyli: wolontariat na rzecz organizacji prośrodowiskowych (3%), uczestnictwo w pokojowych protestach (4%), oraz dzielenie się informacjami (8%).

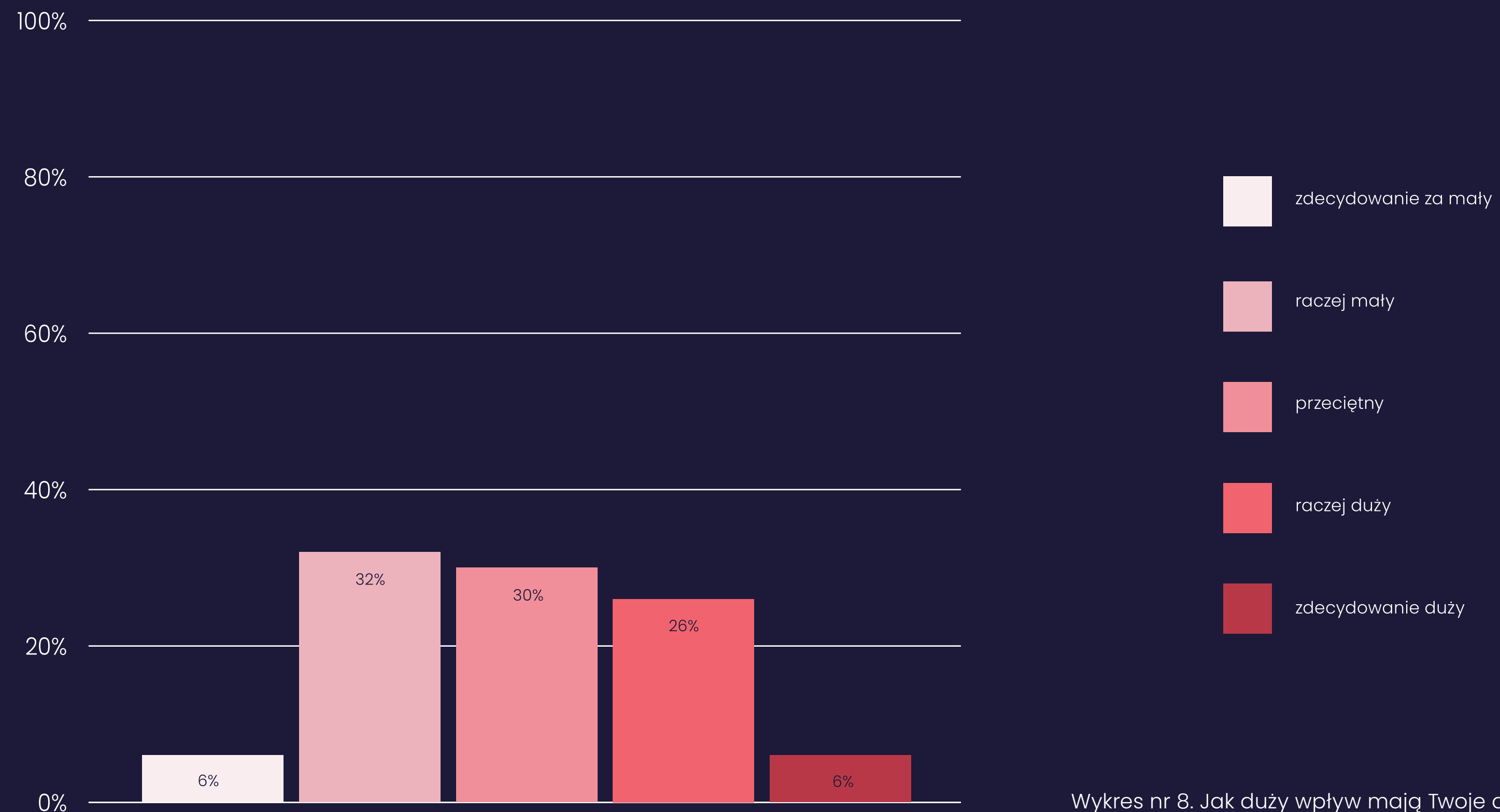
Wykres nr 7. Jakie działania proklimatyczne Polki i Polacy najczęściej podejmują?

UWAGA: wymienione aktywności to działania deklarowane dobrowolnie przez respondentów i respondentki. Dane te mogą znacząco się różnić od faktycznie podejmowanych aktywności.

Warto zwrócić uwagę, że wybory indywidualne, które w znaczącym stopniu są odpowiedzialne za dużą część indywidualnego śladu węglowego, cieszą się przeciętną popularnością.

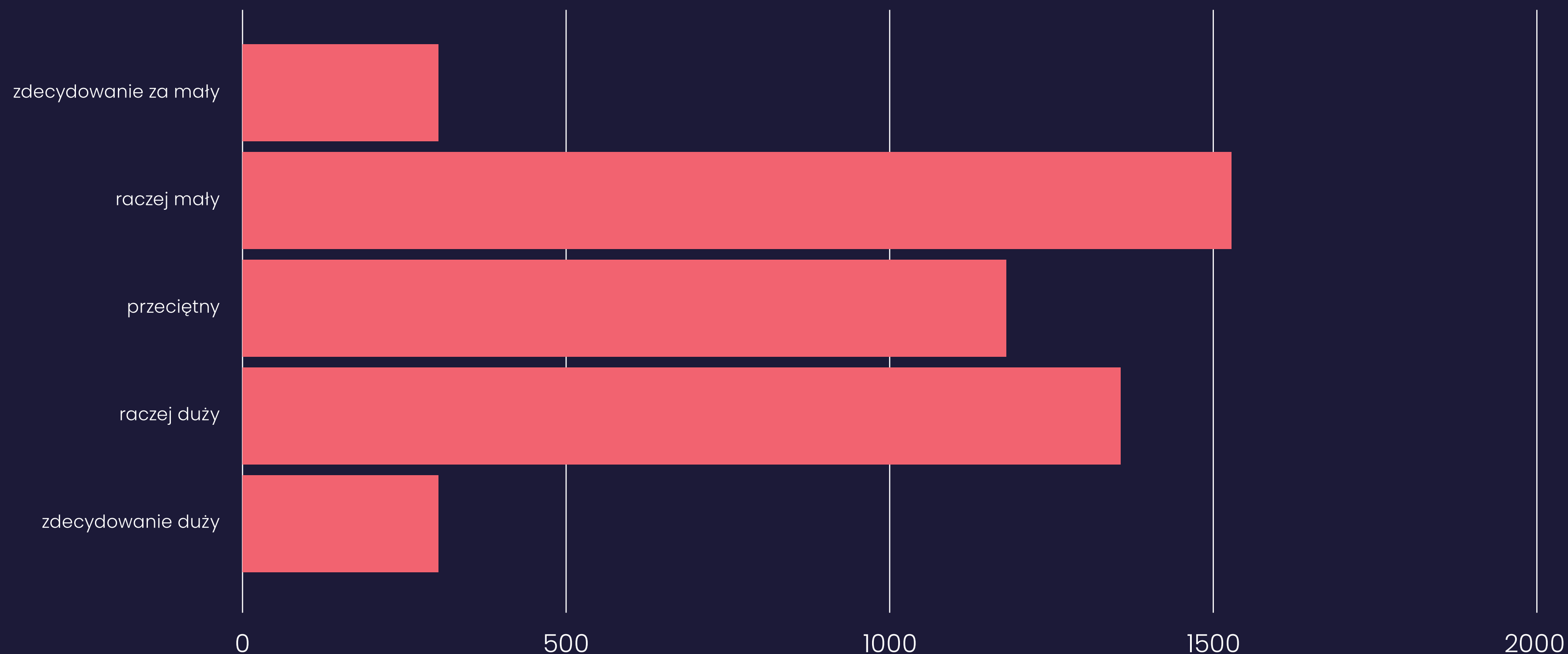
Według EPA aż 27% indywidualnego śladu węglowego wynika z wybieranego przez jednostkę środka transportu - tymczasem jedynie 39% badanych identyfikuje ograniczenie jazdy samochodem jako proekologiczne rozwiązanie. Na 24% indywidualnego śladu węglowego składa się przemysł, którą to część można zredukować jedynie ograniczając konsumpcję do niezbędnego minimum - tę formę proekologicznego działania wybiera jedynie 25% Polaków i Polek. Z kolei przy 11% indywidualnego śladu węglowego wywołanego działalnością rolniczą, jedynie 25% ogranicza spożywanie mięsa. Niemniej, warto mieć na uwadze, że widzimy szybko postępującą tendencję wzrostową w zakresie rezygnacji z posiłków mięsnych - w porównaniu z raportami z poprzednich lat.

Ludzie najczęściej wybierają aktywności, **które w bardzo małym stopniu zmniejszają ich indywidualny ślad węglowy.**

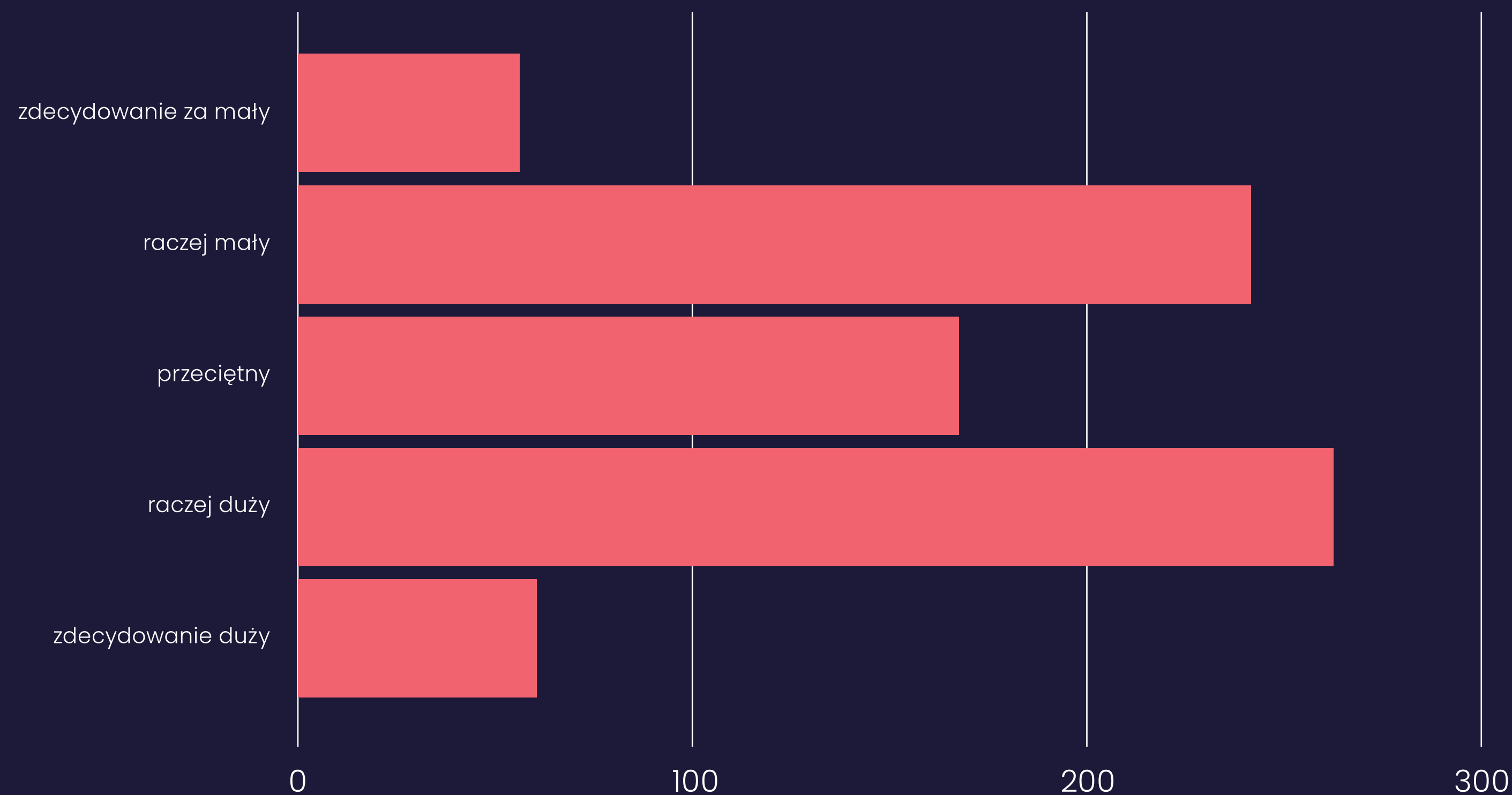
Badani/ne proszone o ocenienie siły swojego pozytywnego wpływu, jaki mają ich proklimatyczne zachowania i aktywności – najczęściej właśnie wskazywali na zbyt małą siłę tego wpływu, lecz nie brakuje również osób, które skłaniają się ku założeniu, że wpływ ich działań jest zauważalny i odczuwalny przez szerszy ekosystem.

Osoby podejmujące działania o charakterze bardziej systemowym/obywatelskim **częściej zyskują poczucie sensu w działaniu.**

Wykres nr 9. Jak duży wpływ mają Twoje działania – indywidualne

Szczególnie interesujące jest przyjrzenie się – czy rodzaj podejmowanych aktywności w pewien sposób wpływa na siłę ich odczuwalnego wpływu. Powyższa lista działań proklimatycznych została podzielona na aktywności indywidualne – czyli takie, które głównie opierają się na dokonywaniu odpowiednich decyzji konsumenckich, jak i “systemowe”, czyli działania bardziej o charakterze obywatelskim i prospołecznym, które – choć nie dają bezpośredniego, natychmiastowego efektu – są działaniami mającymi potencjał zmian w dużej skali. Widzimy, że osoby, które częściej podejmują aktywności o charakterze systemowym, rzadziej definiują wpływ tych działań jako przeciętny oraz częściej definiują swój wpływ jako raczej duży. W przypadku podejmowania działań indywidualnych respondenci/teki częściej deklarują swój wpływ jako “raczej mały”.

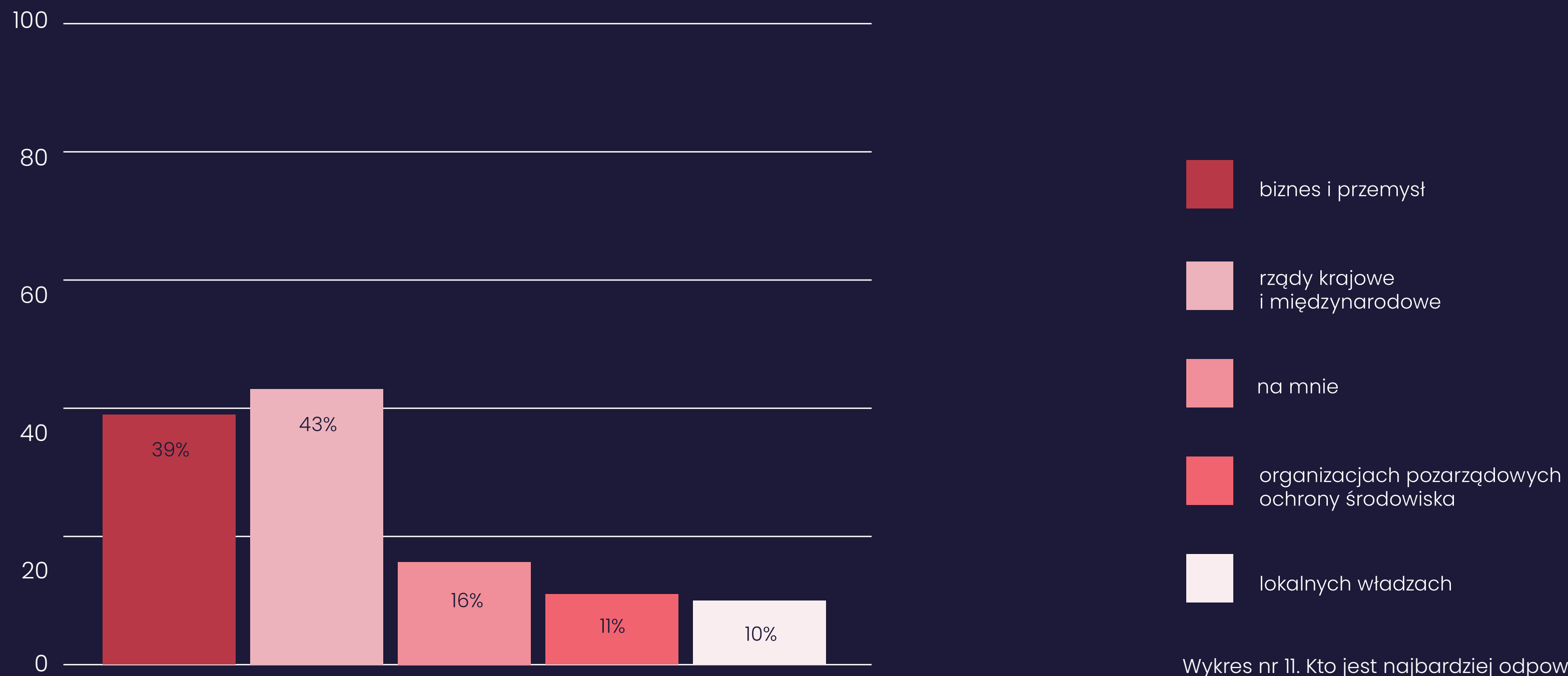

Wykres nr 10. Jak duży wpływ mają Twoje działania – systemowe

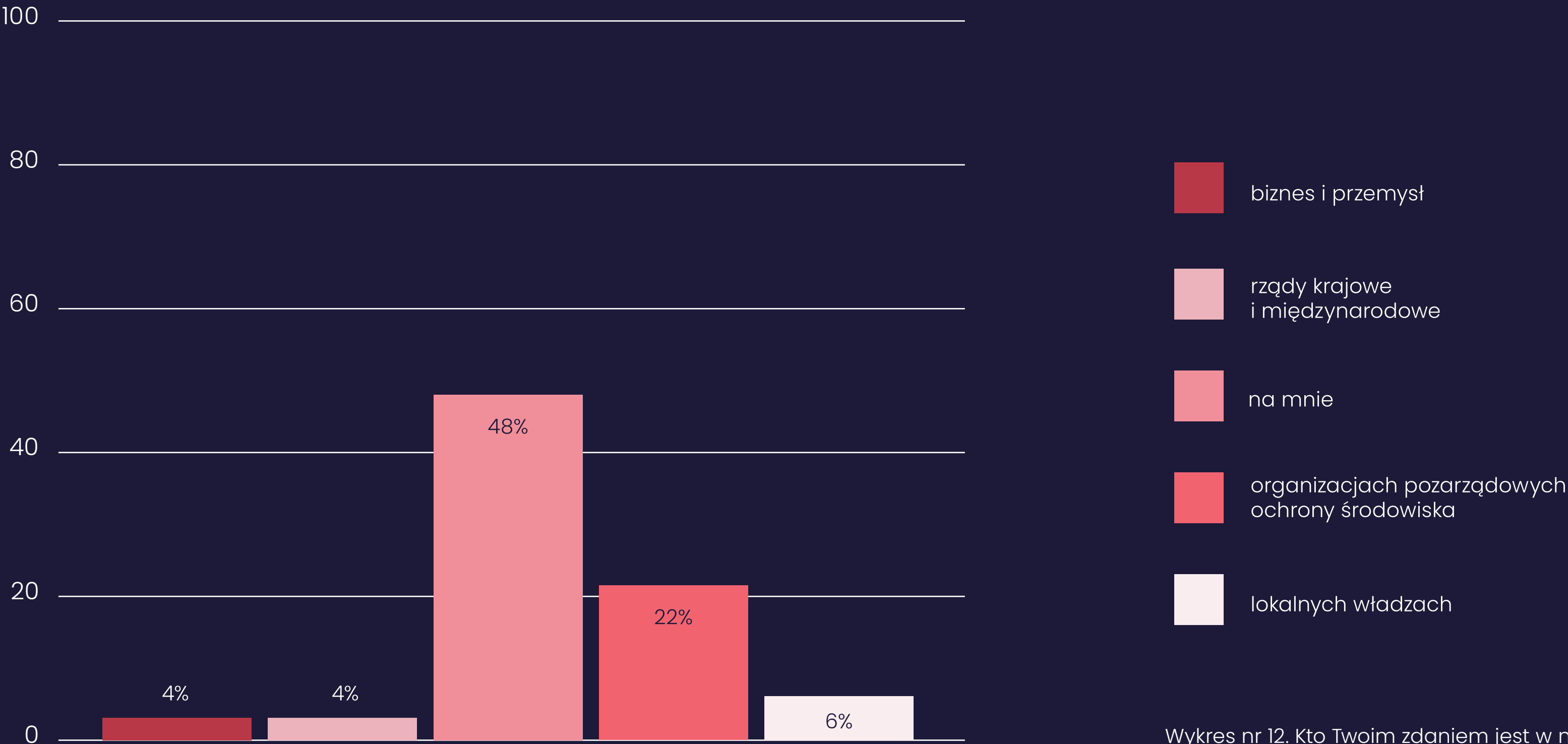
Mamy obraz społeczeństwa, które bardzo martwi się zmianami klimatu, ale nie wierzy w swoje działania – ponieważ **utknęliśmy w pułapce działań indywidualnych.**

Kto jest odpowiedzialny?

Polki i Polacy najczęściej deklarują, że największą odpowiedzialność za postępujące zmiany klimatu ponoszą rządy krajowe i międzynarodowe (43%) oraz w drugiej kolejności – biznes i przemysł (39%). Tylko 16% respondentów/tek uważa, że odpowiedzialność ciąży na nich samych.

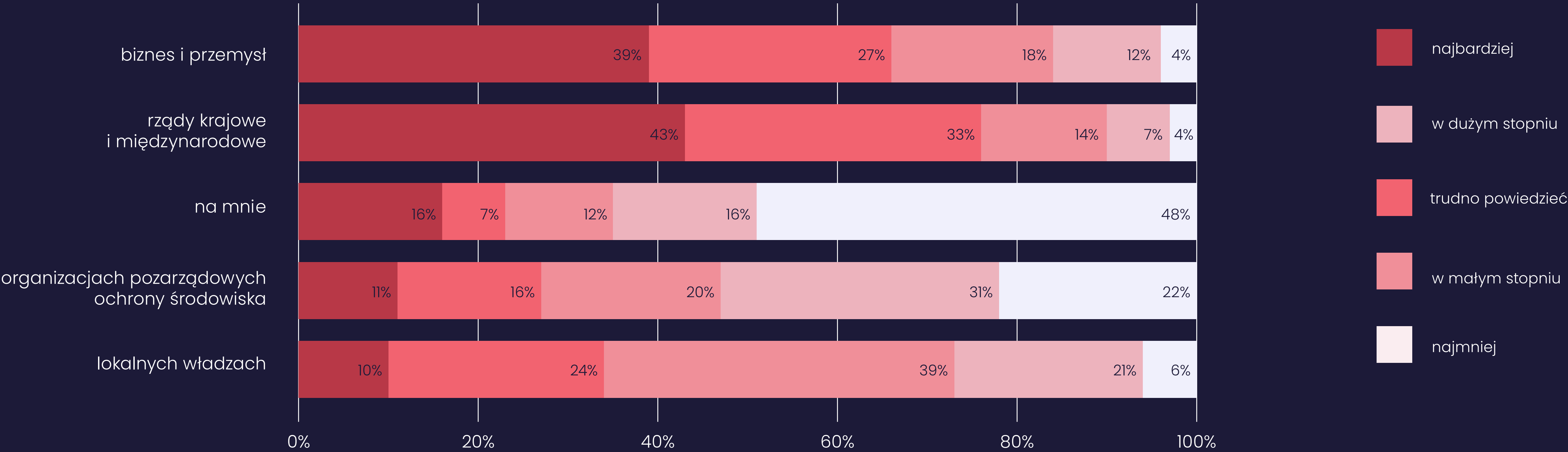

Tę szczególną tendencję widzimy także w przypadku, gdy badani/e zostali/ły poproszeni/one o wskazanie podmiotów, które w najmniejszym stopniu są odpowiedzialne za zmianę klimatu – około połowa respondentów/tek (48%) deklaruje, że indywidualnie znajduje się na samym końcu ścieżki odpowiedzialności za postępujący kryzys klimatyczno-środowiskowy.

Wykres nr 12. Kto Twoim zdaniem jest w najmniejszym stopniu odpowiedzialny za aktualny stan środowiska naturalnego?

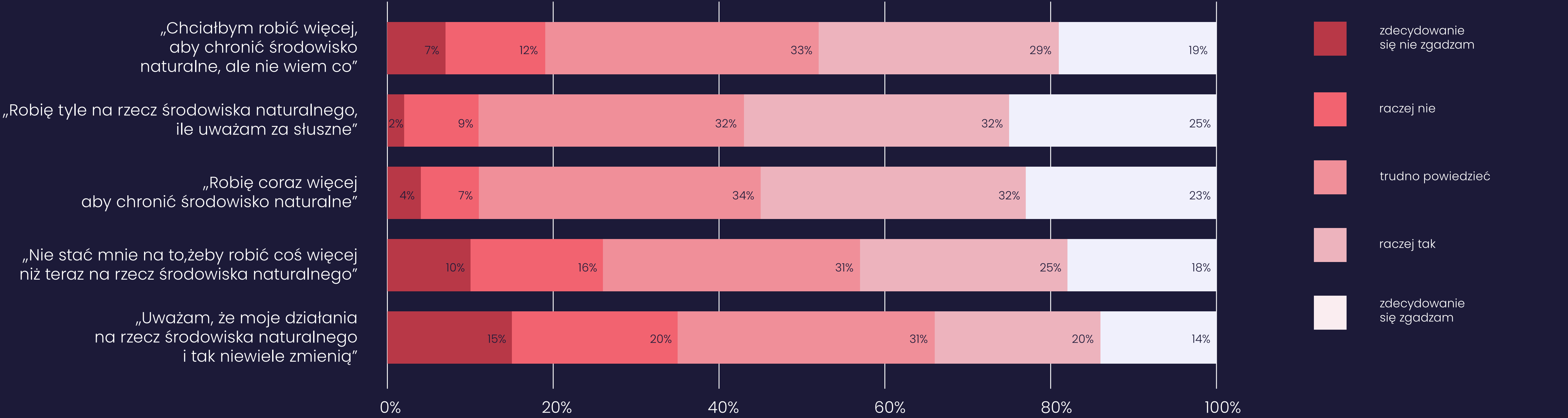
Biorąc pod uwagę najczęściej wskazywanych winowajców za pogarszającą się sytuację środowiskową - czyli na 1 i 2 miejscu aż 76% badanych wskazuje rządy, a aż 66% wskazuje biznes i przemysł. Odpowiedzialność organizacji pozarządowych i lokalnych władz jest definiowana jako przeciętna.

Wykres nr 13. Kto Twoim zdaniem jest odpowiedzialny za aktualny stan środowiska naturalnego?

Za katastrofę klimatyczną **obwiniamy głównie rządy i biznes** – na samym końcu zaś siebie.

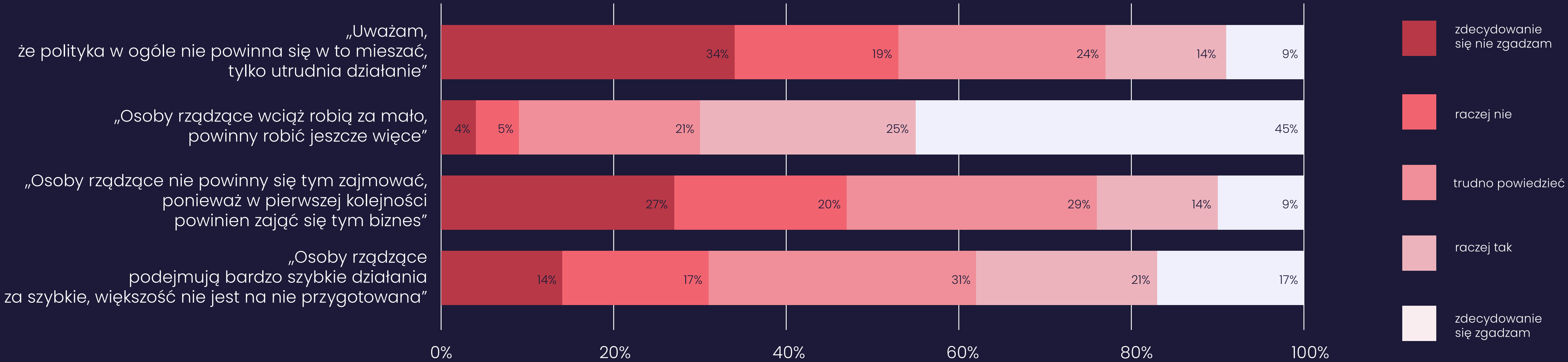
Rozszerzając kwestie indywidualnego podejścia do zmian klimatycznych, widzimy, że najbardziej rozpowszechniona jest postawa, że “robię coraz więcej” oraz “robię tyle, ile uważam za słuszne”. Stosunkowo mało osób identyfikuje się z określeniami, że “nie stać mnie, aby robić coś więcej dla środowiska” oraz “uważam, że moje działania niewiele zmieniają”.

Wykres nr 14. Indywidualne podejście do ochrony klimatu.

Aż 49% Polaków i Polek, deklaruje, że chciałoby robić więcej dla środowiska, ale nie wie, od czego zacząć.

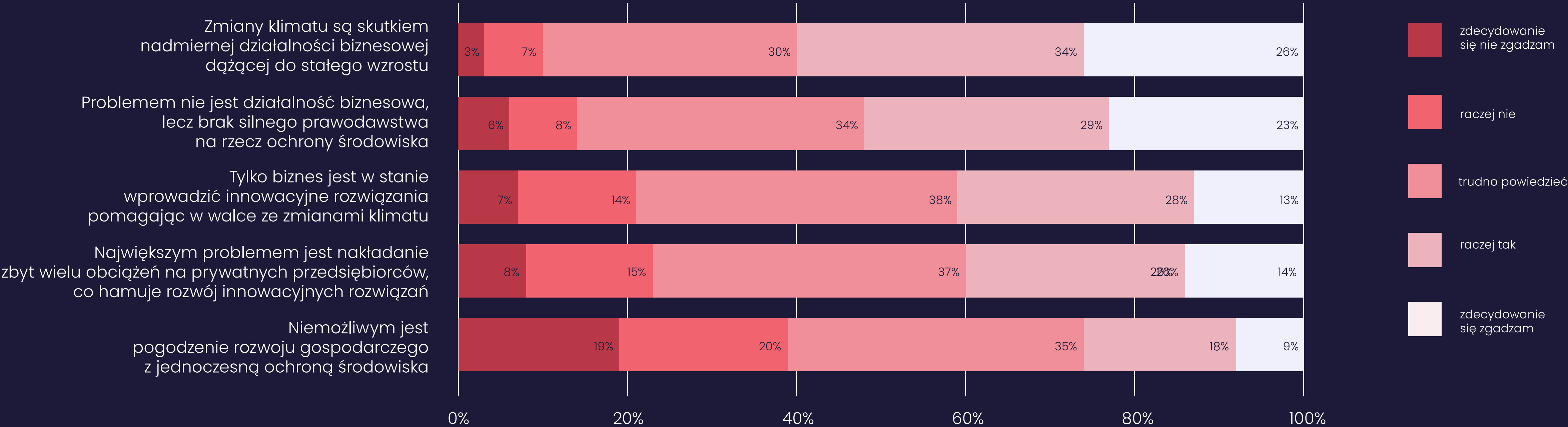
W kwestiach zaangażowania polityki w ochronę klimatu, zdecydowana większość (70%) zgadza się ze stwierdzeniem, że politycy wciąż podejmują za mało działań. Z drugiej strony ponad połowa badanych nie zgadza się ze stwierdzeniem, że polityka nie powinna mieszać się w kwestie ochrony klimatu. Z apolitycznością tego aspektu ludzkiej działalności zgadza się zaledwie 24%. Czy aktualnie podejmowane działania przez rządy wprowadzane są w odpowiednim czasie i z odpowiednim przygotowaniem – jest kwestią dyskusyjną i rozkład odpowiedzi jest dość jednorodny – bardzo podobna liczba osób zarówno uważa, że zmiany są wprowadzane za szybko – jak i podobna grupa uznaje, że wprowadzane są za wolno. Warto zaznaczyć, że aż 47% osób nie zgadza się ze stwierdzeniem, że w pierwszej kolejności to biznes powinien się zająć wprowadzaniem mitygacyjnych i adaptacyjnych rozwiązań.

Wykres nr 15. Postawy wobec zaangażowania rządów i polityki w kwestię zmian klimatu.

Uważamy, że osoby rządzące powinny robić **jeszcze więcej!**

Postawy Polek i Polaków wobec roli relacji gospodarczo-politycznej są dosyć ambiwalentne – przy każdym stwierdzeniu ponad jedna trzecia respondentów/tek odmawia opowiedzenia się po jednej lub drugiej stronie. Mimo to, aż 60% badanych jest zdania, że to właśnie działalność gospodarcza dążąca do stałego wzrostu jest bezpośrednią przyczyną zmian klimatu, a z kolei 53% podkreśla brak silnego prawodawstwa na rzecz ochrony środowiska dedykowanego zasadom prowadzenia działalności biznesowej. Z drugiej strony duża część respondentów/tek dostrzega potencjał innowacyjny drzemiący w działalności biznesowej (41%), a jedynie 27% zgadza się ze stwierdzeniem, że niemożliwym jest pogodzenie rozwoju gospodarczego z jednoczesną ochroną środowiska.

Wykres nr 16. Postawy wobec zaangażowania firm i biznesu w kwestię zmian klimatu.

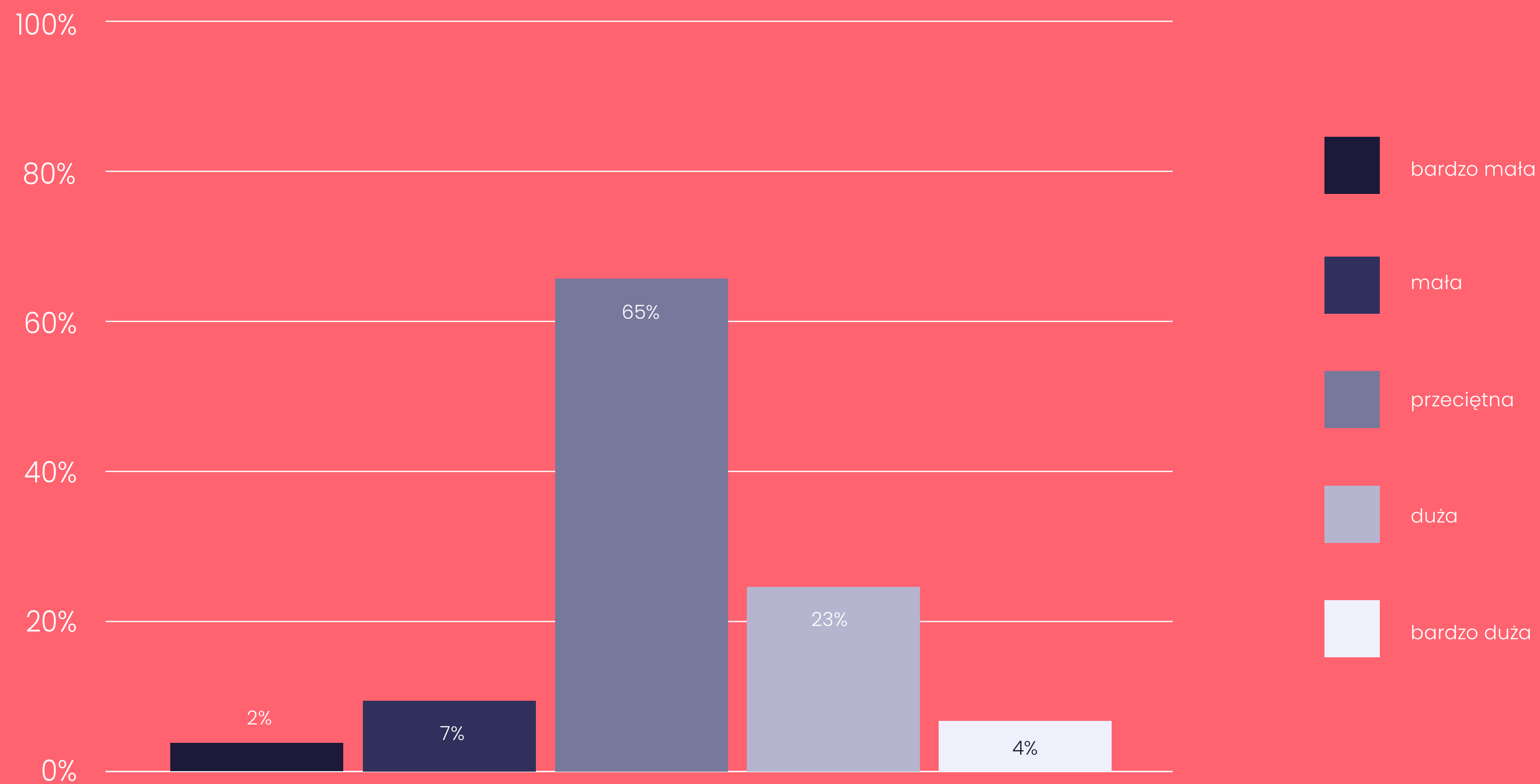
To dążenie do stałego wzrostu gospodarczego jest **bezpośrednią przyczyną zmian klimatu.**

Sprawdzian wiedzy

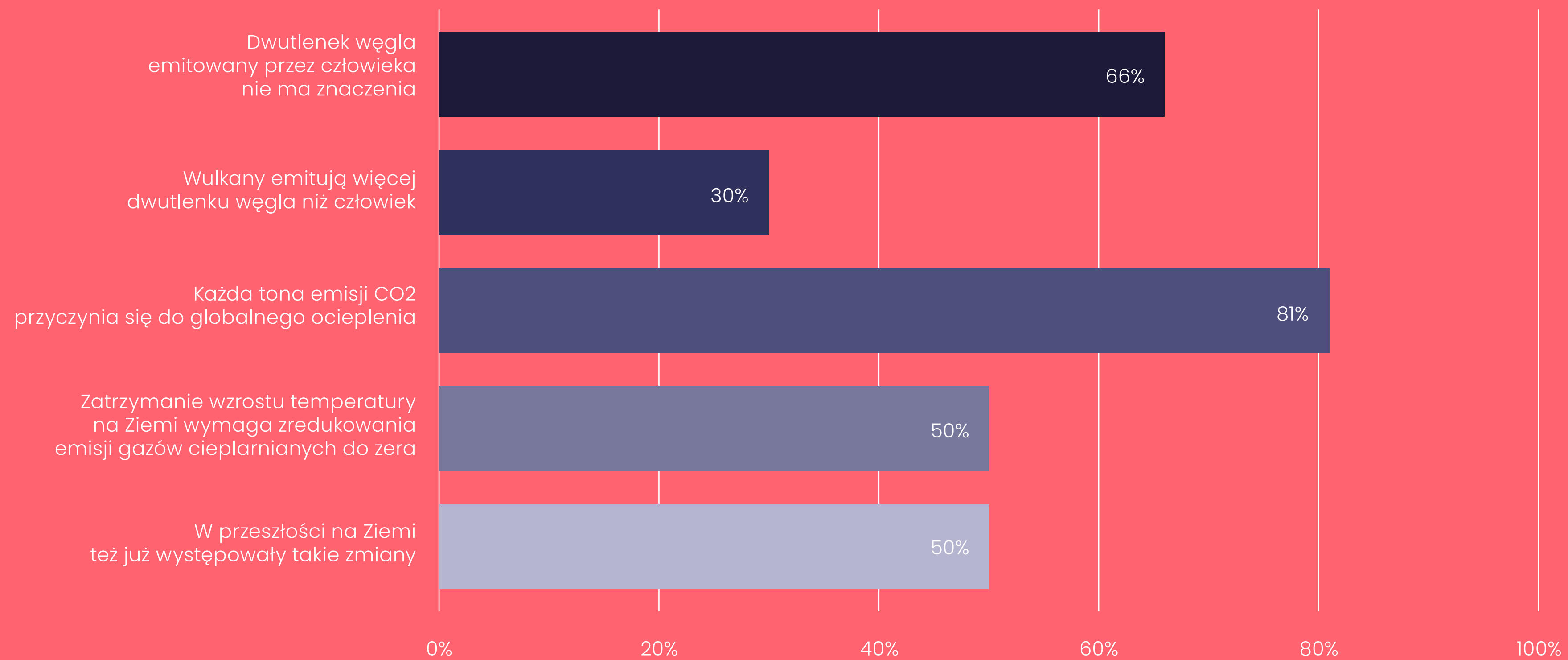
Jeszcze przed rozpoczęciem testu wiedzy, badani/ne byli/ły proszeni/one o samoocenę swojego poziomu rozeznania w temacie ochrony środowiska oraz mitygacji zmian klimatu. Zdecydowana większość (65%) przyznała sobie 3, na 5-stopniowej skali, co w większości przypadków miało pokrycie z faktycznym wynikiem z testu wiedzy na temat zmian klimatu. Badani/ne zostali/ły poproszeni/one o ustosunkowanie się do przygotowanych stwierdzeń na temat zmian klimatycznych - w teście jednokrotnej odpowiedzi: Prawda - Fałsz - Nie wiem. Poniższe zestawienie prezentuje udział odpowiedzi poprawnych przy danych stwierdzeniach.

Średnia poprawnych odpowiedzi: 55%

Stan wiedzy na temat zmian klimatu? Ledwo trója.

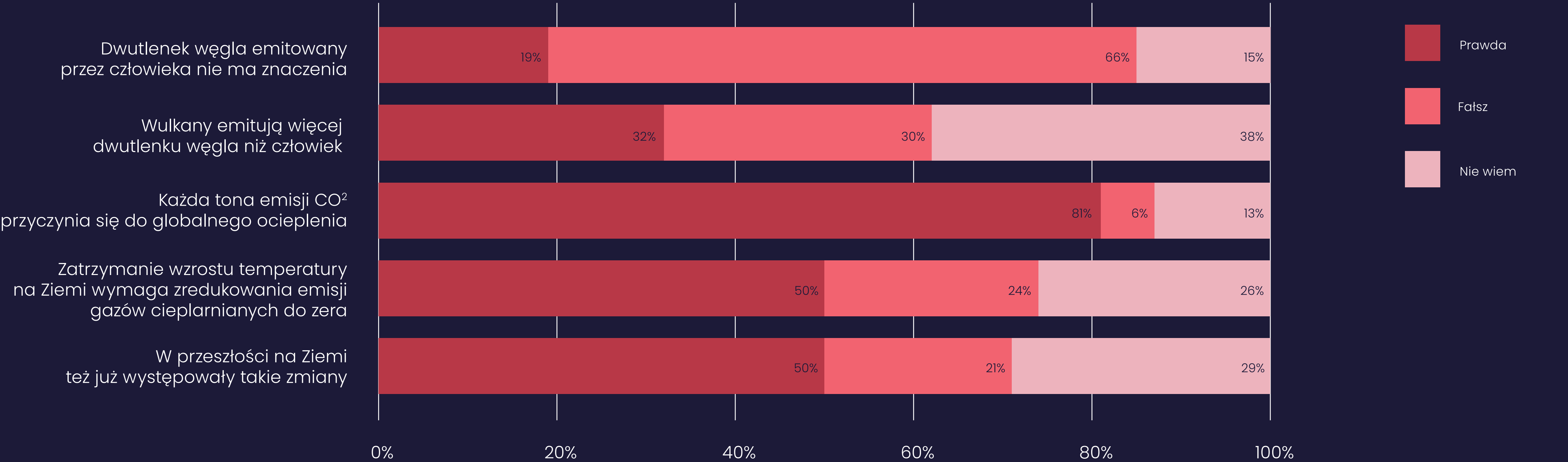
Wykres nr 17. Jak oceniasz swój stan wiedzy na temat zmian klimatu? Samoocena.

Wykres nr 18. Faktyczny stan wiedzy respondentów na temat zmian klimatu

Warto podkreślić, że jedynie 30% potrafiło poprawnie zinterpretować błędny, lecz popularny “mit o wulkanach”, a jedynie 50% rozumie, że w najbliższej przyszłości jako społeczeństwo musimy ograniczyć emisje gazów cieplarnianych do zera, chcąc uniknąć nieodwracalnych skutków katastrofy klimatyczno-ekologicznej.

Wykres nr 19. Faktyczny stan wiedzy respondentów na temat zmian klimatu.

Przy dokładniejszym przyjrzeniu się rozkładowi odpowiedzi, trzeba spostrzec, że aż 32% - osób wciąż uważa, że wulkany emitują więcej dwutlenku węgla niż człowiek - ponadto 21% wciąż zakłada, że w przeszłości na Ziemi występowały już takie zmiany. Co jednak może napawać nadzieją to fakt, że aż 81% zdaje sobie sprawę z tego, że każda tona emisji CO₂ przyczynia się do globalnego ocieplenia, a także, że jedynie 19% wciąż wierzy, że dwutlenek węgla emitowany przez człowieka nie ma znaczenia.

Test wiedzy!

Dwutlenek węgla emitowany przez człowieka nie ma znaczenia – **FAŁSZ**

Wulkany emitują więcej dwutlenku węgla niż człowiek – **FAŁSZ**

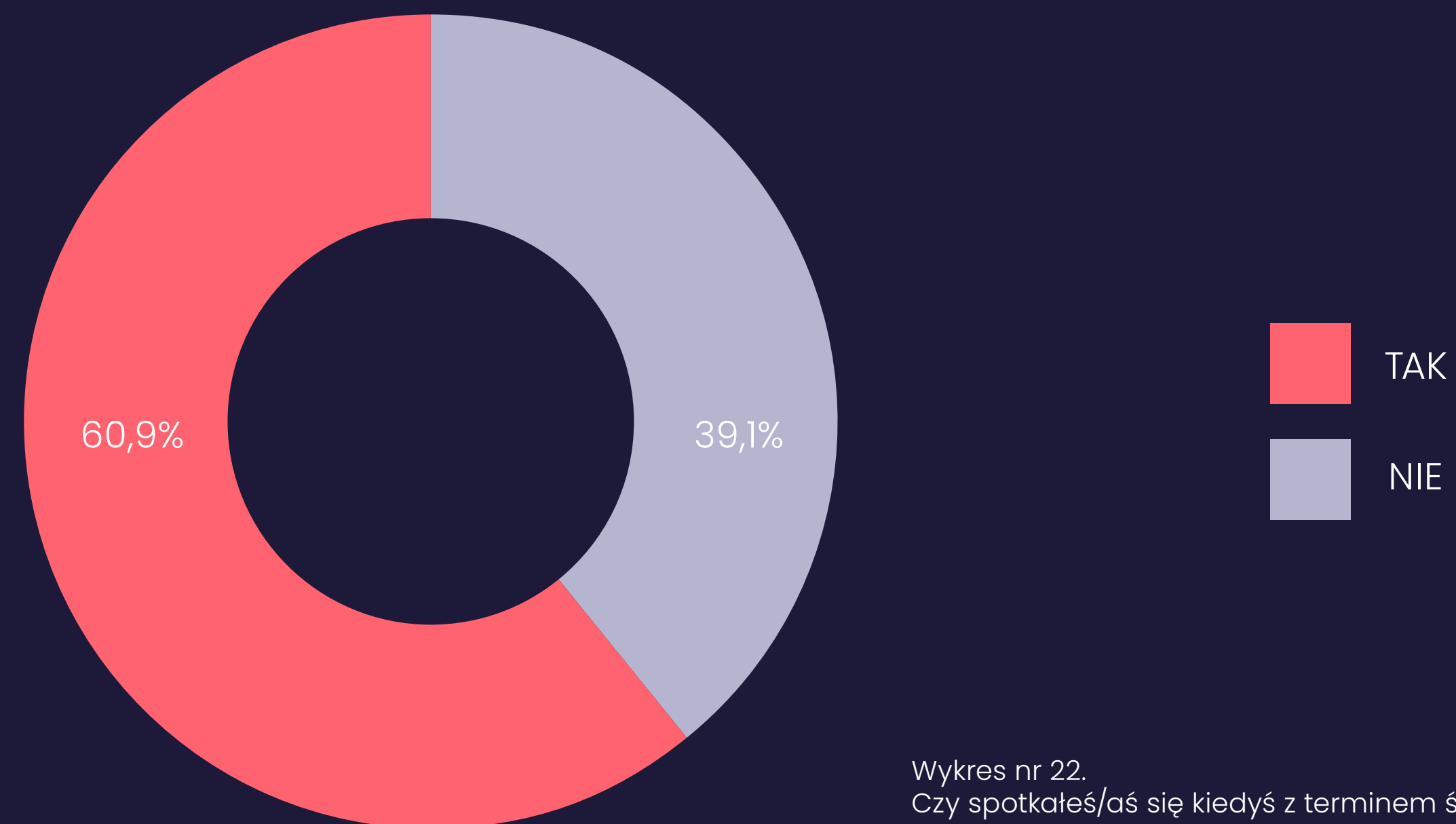
Każda tona emisji CO² przyczynia się do globalnego ocieplenia – **PRAWDA**

Zatrzymanie wzrostu temperatury na Ziemi wymaga zredukowania emisji gazów cieplarnianych do zera – **PRAWDA**

W przeszłości na Ziemi też już występowały takie zmiany – **FAŁSZ**

Mit o wulkanach wciąż jest bardzo popularny.

Czy respondenci/teki spotkali się kiedyś z terminem “ślad węglowy”? Czy używają tej kategorii w podejmowaniu codziennych decyzji? Niekoniecznie. Aż 40% nigdy nie spotkało się z tym terminem, zaś 60%, które deklaruje “zasłyszanie” tego terminu też nie do końca rozumie go poprawnie.

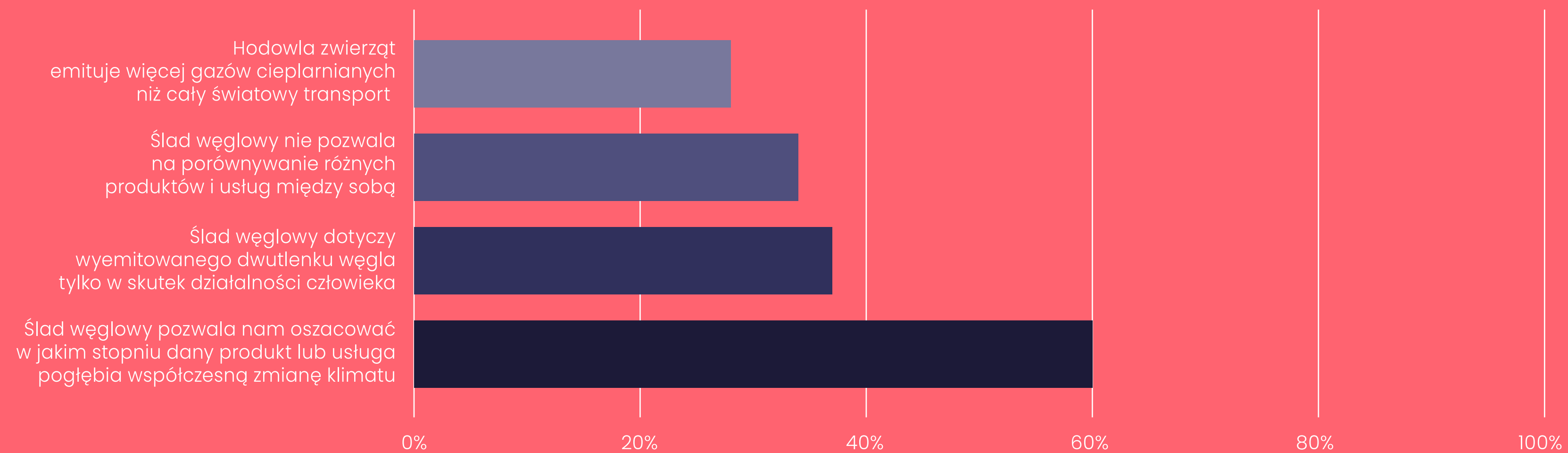
Wykres nr 22.
Czy spotkałeś/aś się kiedyś z terminem ślad węglowy?

6 na 10 Polaków spotkało się z termiem "ślad węglowy" ale nie do końca rozumie go poprawnie.

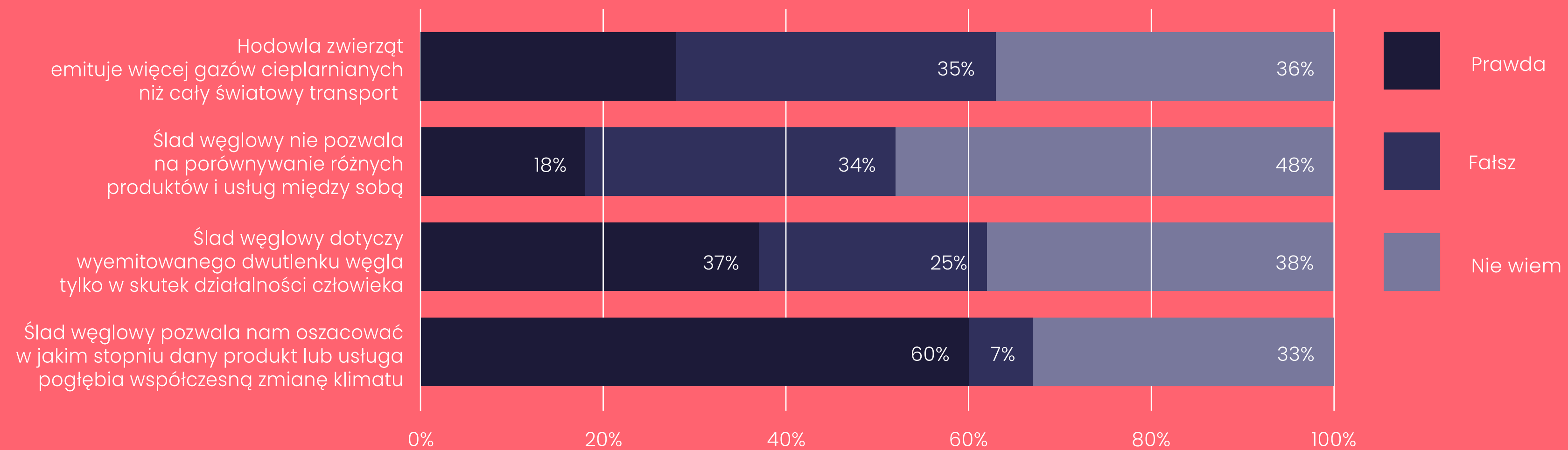
Średnia dla testu wiedzy o śladzie węglowym wynosi zaledwie 40%.

Co jednak pocieszające - ponad połowa respondentów/tek (60%) identyfikuje kategorię śladu węglowego jako użyteczną w podejmowaniu wyborów konsumenckich. Jednak zaledwie 28% badanych potrafi udzielić poprawnej odpowiedzi na pytanie dotyczące emisji związanych z hodowlą zwierząt, a jedynie 37% wie, że ślad węglowy łączy się tylko i wyłącznie z emisjami antropogenicznymi. Oznacza to, że wiele osób stawia kropki, ale nie wie jeszcze jak je połączyć. Taki rozkład danych może wynikać z faktu, że o wpływie metanu na zmiany klimatu nie mówi się tak dużo, co o paliwach kopalnych.

Dla 60% Polaków "ślad węglowy" jest użyteczny w podejmowaniu wyborów konsumenckich.

Wykres nr 20. Rozkład odpowiedzi w teście wiedzy nt. śladu węglowego.

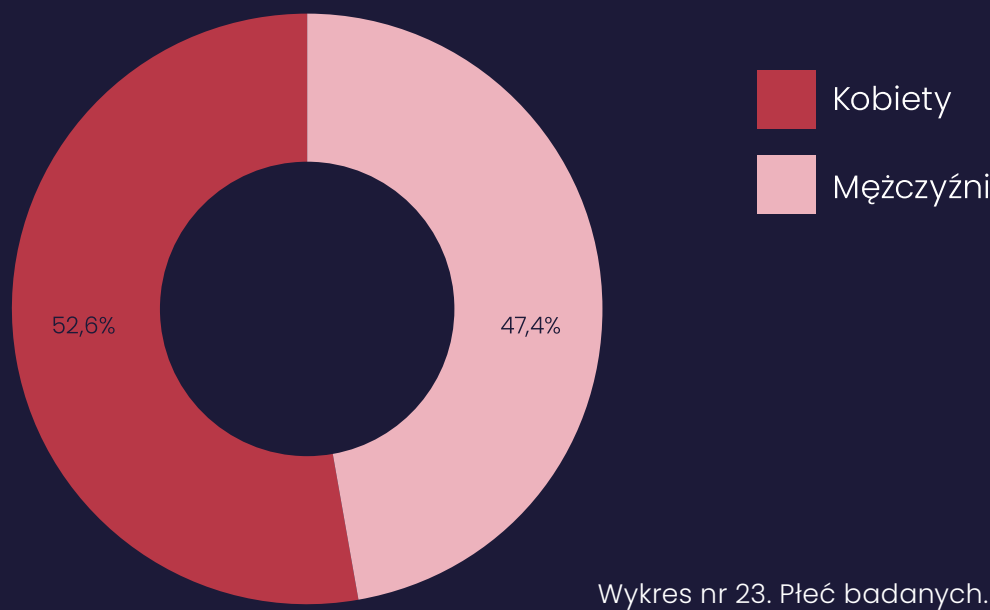

Wykres nr 21. Rozkład odpowiedzi w teście wiedzy nt. śladu węglowego.

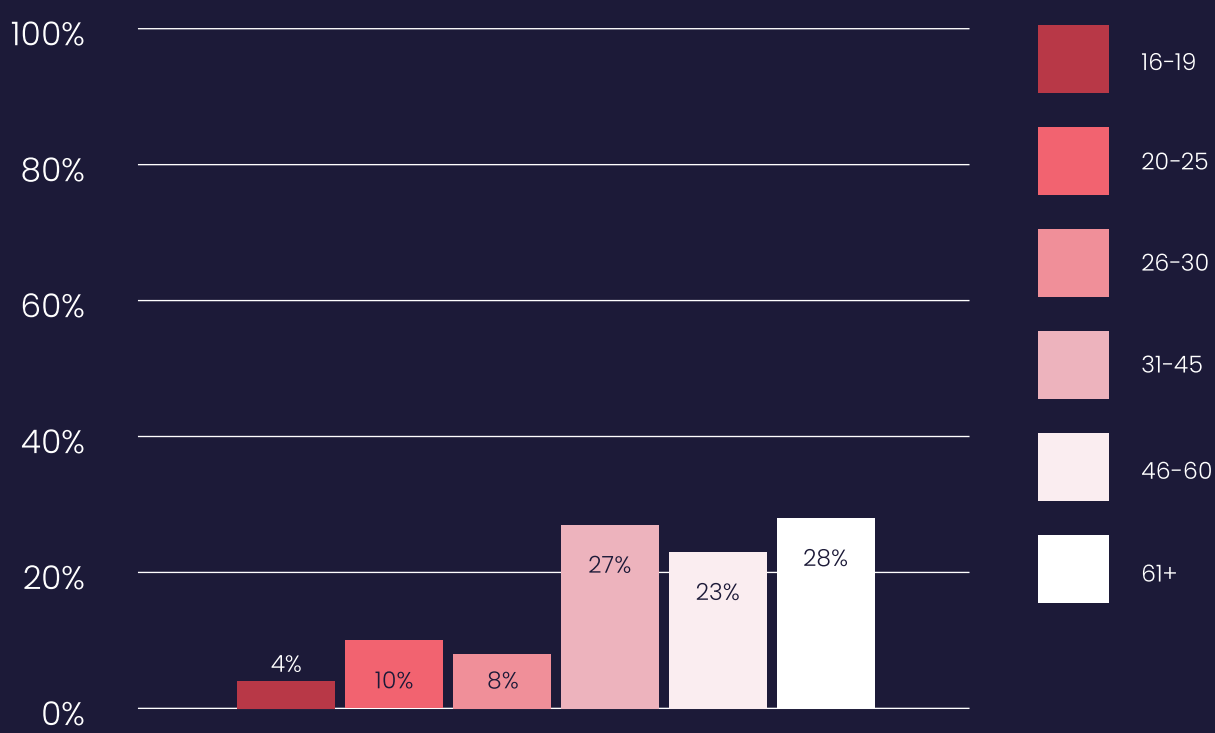
Struktura demograficzna próby

N=1094 | Błąd maksymalny: 3%

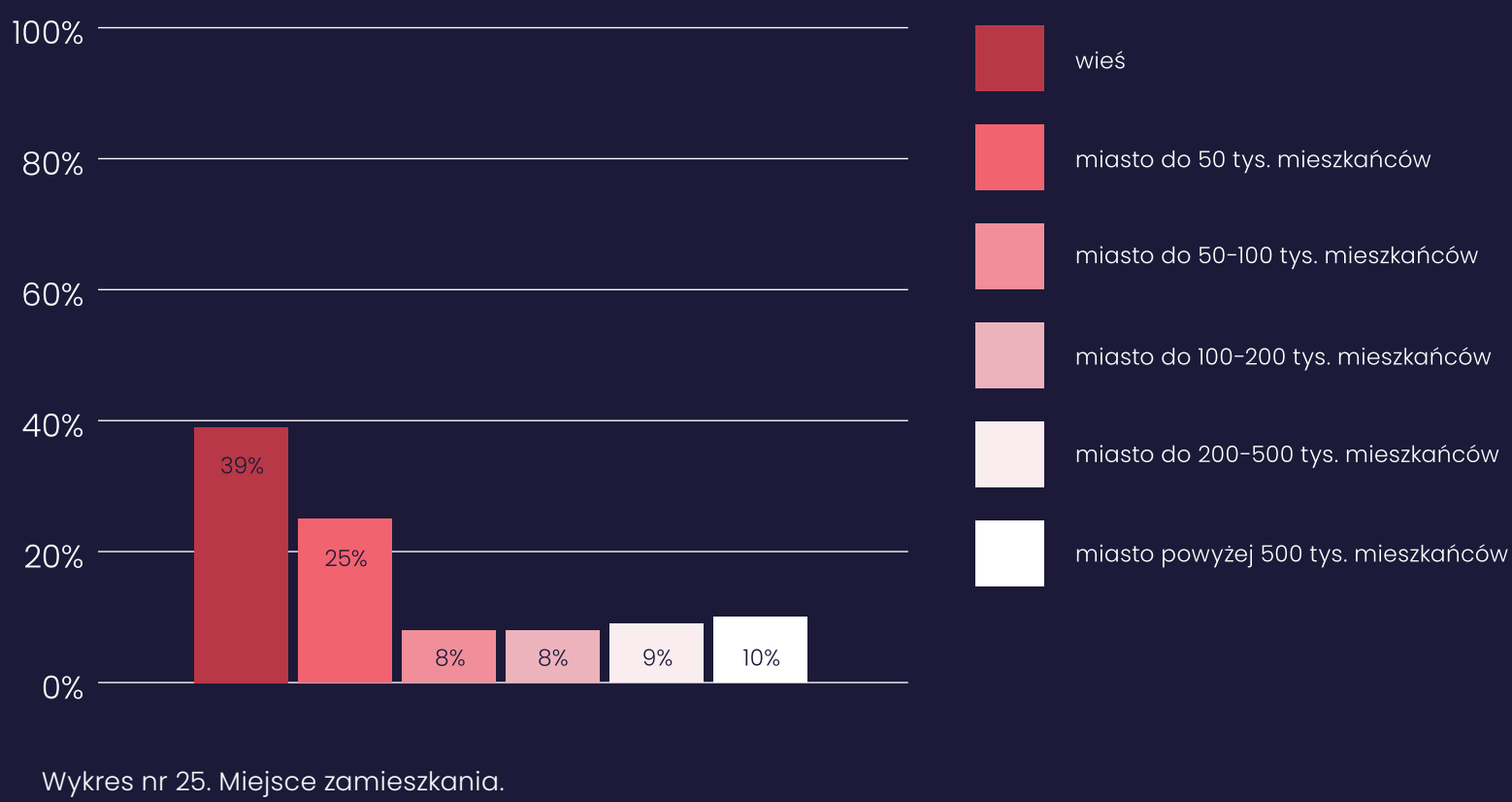
Badania zostały przeprowadzone na reprezentatywnej próbie - pod względem płci, wieku, miejsca zamieszkania oraz poziomu wykształcenia.

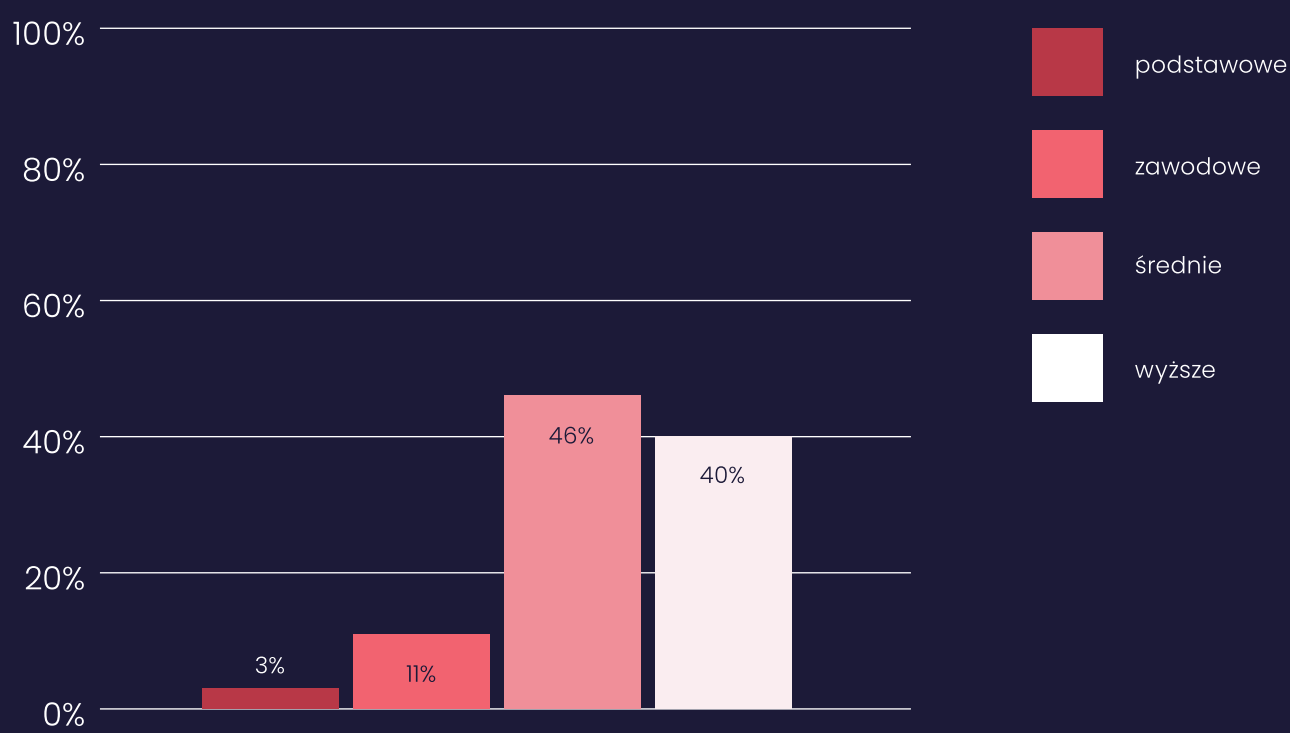
Wykres nr 23. Płeć badanych.

Wykres nr 24. Wiek badanych.

Wykres nr 25. Miejsce zamieszkania.

Wykres nr 26. Wykształcenie.

Bibliografia

- Bieńkowska, Z., Drygas, P., Sadura, P., Nie nasza wina, nie nasz problem. Katastrofa Klimatyczna w oczach Polek i Polaków podczas pandemii. Pobrane z: <https://krytykapolityczna.pl/wp-content/uploads/2021/03/raport-nie-nasza-wina.pdf> [dostęp: 6.05.2021].
- CBOS. (2020). Świadomość ekologiczna Polaków. Pobrane z: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2020/K_163_20.PDF [dostęp: 6.05.2021].
- CBOS. (2018). Polacy wobec zmian klimatu. Pobrane z: https://www.cbos.pl/SPISKOM.POL/2018/K_158_18.PDF. [dostęp: 5.05.2021].
- Sem Duijndam & Pieter van Beukering (2021) Understanding public concern about climate change in Europe, 2008–2017: the influence of economic factors and right-wing populism, *Climate Policy*, 21:3, 353-367, DOI: 10.1080/14693062.2020.1831431.
- Fundacja Kupuj Odpowiedzialnie. (2021) Co młodzież mówi o zmianach klimatu. Pobrane z: https://media-exp1.licdn.com/dms/document/C4E1FAQGui1_xT-WTFw/feedshare-document-pdf-analyzed/0/1619599029630?e=1621004400&v=beta&t=h5qKZcchvsxtutWBwSe-doKiTUNk9-4IptItXFH5Vnc [dostęp: 6.05.2021].
- EPA. (2022). Sources of Greenhouse Gas Emissions. Pobrane z: <https://www.epa.gov/ghgemissions/sources-greenhouse-gas-emissions> [2.08.2022].
- IPCC. (2021). Sixth assessment report on Climate Change 2021: The physical Basis. Tłumaczenie: zespół nauka o klimacie. Pobrane z: <https://naukaoklimacie.pl/aktualnosci/6-raport-ipcc-podsumowanie-dla-decydentow-po-polsku/> [2.08.2022].
- Katar. (2020). Ziemianie atakują. Pobrane z: <https://ziemianieatakuj.pl/> [6.05.2021].
- Karaczun, Z., Michalak, W., Łuszczki, K., Okulus, A., Patalong, M., (2021). Wpływ zmian klimatu na zdrowie dzieci. Koalicja Klimatyczna, Health and Environmental Alliance, IFMSA-Poland. Pobrane z: https://www.koalicjaklimatyczna.org/uploads/raport_wplyw_zmiany_klimatu_na_zdrowie_dzieci_1.pdf [2.08.2022].
- Tolppanen, S., Claudelin, A., & Kang, J. (2020). Pre-service teachers' knowledge and perceptions of the impact of mitigative climate actions and their willingness to act. *Research in science education*, in press.
- Tolppanen, S., & Kang, J. (2021). The effect of values on carbon footprint and attitudes towards pro-environmental behavior. *Journal of Cleaner Production*, 282, 124524.
- Ivanova, D., Stadler, K., Steen-Olsen, K., Wood, R., Vita, G., Tukker, A., & Hertwich, E.G. (2015). Environmental Impact Assessment of Household Consumption. *Journal of Industrial Ecology*, 20(3), 526-536. <https://doi.org/10.1111/jiec.12371>.

Zespół projektowy

Dorota Guzik

analiza danych, opracowanie merytoryczne,
specjalistka ds. raportowania, Carbon Footprint Foundation

Praca nad tym projektem dostarczyła mi wiele emocji. Mam nadzieję, że niniejszy raport posłuży różnym osobom a także organizacjom do budowania swojej komunikacji edukacyjnej - zorientowanej przede wszystkim na budowaniu obywatelskich nawyków, których potrzebujemy dziś o wiele bardziej niż konsumenckich kampanii. Jest to trudne zadanie, ale nie niemożliwe, wszakże: To, co po fakcie wydaje się rzeczą zupełnie zwyczajną, często uważane było za cud, póki się nie ziściło. – Rebecca Solnit "Nadzieja w mroku"

Kinga Różycka

projekt graficzny,
specjalistka ds. Komunikacji, Carbon Footprint Foundation

Zależy mi, by przyszłość naszej planety rysowała się w zielonych barwach, jest to ważne dla nas, ale również dla kolejnych pokoleń. Praca w Fundacji Carbon Footprint upewniła mnie w przekonaniu, że każde działanie na rzecz środowiska ma znaczenie, a podejmując wspólne wysiłki, jesteśmy w stanie osiągnąć realną poprawę naszej sytuacji klimatycznej. Cieszę się, że mogę współtworzyć projekty i inicjatywy szerzące idee zgodne z moimi wewnętrznymi przekonaniami.

Kinga Wykręt

komentarz ekspercki,
koordynatorka działu analiza śladu węglowego, Carbon Footprint Foundation

Zmiany klimatu są niezaprzeczalnie związane ze spalaniem paliw kopalnych, poprzez emisję gazów cieplarnianych do atmosfery. Wpływa skutki globalnego ocieplenia, wpływają na wszystkie aspekty naszego życia. Jako analityk, badam głównie emisję śladu węglowego przedsiębiorstw zgodnie z obowiązującymi normami i standardami. Cieszy mnie coraz większe zrozumienie wśród ludzi terminu "ślad węglowy" oraz chęć podjęcia działań w stronę jego minimalizacji

Agnieszka Tomasik-Świderska

redakcja,
koordynator ds komunikacji Carbon Footprint Foundation

Jako osoba odpowiedzialna w fundacji Carbon Footprint za działania komunikacyjne, z wielką wiarą i dużymi oczekiwaniami partnerowałam w pracach nad raportem. Moje zaangażowanie polegało na opracowaniu redakcyjnym, działaniach, związanych z copywritingiem, koncepcją planu komunikacji zewnętrznej oraz przygotowaniu strategii marketingowej. Gratuluję twórcom i wierzę, że odbiorcy znajdą w raporcie korzyści i dużą merytoryczną wartość.

Zespół projektowy

prof. Katarzyna Jasikowska

socjolożka, akademicka aktywistka klimatyczna
– współtwórczyni i uczestniczka oddolnej inicjatywy klimatUJ

Jest osobą związaną z Uniwersytetem Jagiellońskim, niegodzącą się na dalsze bagatelizowanie powagi kryzysu klimatyczno-ekologicznego. Razem budujemy akademicki ruch społeczny i działamy na rzecz sprawiedliwości klimatycznej. Koordynatorka pierwszej w historii Rady Klimatycznej Uniwersytetu Jagiellońskiego, powołanej dzięki petycji i staraniom klimatUJ.

Aleksandra Trybalska

socjolożka w trakcie specjalizacji w analizie danych i badaniach społecznych w Instytucie Socjologii UJ, badaczka społeczna i marketingowa.

„W projekcie we współpracy z Carbon Footprint Foundation odpowiedzialna byłam za opracowanie scenariusza wywiadu, a także za moderację wywiadów indywidualnych oraz analizę wyników badań. „Myślenie o swoim wpływie na środowisko naturalne przekłada się na życie w jego poszanowaniu. To nie człowiek jest ponad naturą, ale jest jej częścią”.

Patrycja Andrychowicz

studentka Socjologii na Uniwersytecie Jagiellońskim, aspirująca badaczka oraz aktywistka klimatyczna

Studiuje Socjologię na Uniwersytecie Jagiellońskim, stawiam swoje pierwsze kroki jako badaczka oraz jestem aktywistką klimatyczną. W projekcie zajmowałam się konceptualizacją badania, a także przeprowadzaniem pogłębionych wywiadów indywidualnych. Zależy mi by uświadamiać na temat ekologicznych i humanitarnych kosztów codziennej konsumpcji, a także bezkarności korporacji i rządów.

Julia Warmuz

moderacja wywiadów indywidualnych
Koło Naukowe Studentów i Studentek Socjologii UJ

„Posiadamy wysoką świadomość, jeżeli chodzi o indywidualne sposoby na opóźnienie zmian klimatu, jak chociażby symboliczne odmawianie słomek do napojów, ale wciąż brak nam pomysłu jak możemy działać na większą skalę. Szansę na zmianę widzę w rozwoju koncepcji eko-obywatelstwa, gdzie kwestie takie jak dostęp do wody pitnej czy prawo do czystego powietrza będą traktowane jako prawa człowieka.”

Zespół projektowy

Kacper Wcisło

moderacja wywiadów indywidualnych
Koło Naukowe Studentów i Studentek Socjologii UJ

„Coraz więcej osób stara się dokonywać odpowiedzialnych decyzji w zakresie ochrony środowiska, ale takie działania niestety nie wystarczają. Do rozwiązania kryzysu ekologicznego niezbędne są rządowe programy, do których władze może skłonić tylko oddolna presja, wywierana przez zaaktywizowane społeczeństwo

Karolina Mardausz

moderacja wywiadów indywidualnych
Koło Naukowe Studentów i Studentek Socjologii UJ

„Brak odpowiedniej wiedzy w zakresie przeciwdziałania zmianom klimatycznym i poczucie o swoim niewielkim wpływie na aktualny stan rzeczy niszczy wszelką motywację do działania wielu osób. Edukacja, ale też, lub przede wszystkim, skupienie się na odgórnych, rządowych inicjatywach powinno stanowić przyszłość w walce z katastrofą.

Filip Oszczyk

Koordinator sekcji badań społecznych
Koło Naukowe Studentów i Studentek Socjologii UJ

Wolontariusz w fundacji umarłych statutów. Jego zainteresowania naukowe obejmują socjologię kulturową, ewaluacje oraz metodologię badań społecznych.

Weronika Pochwała

moderacja wywiadów indywidualnych
Koło Naukowe Studentów i Studentek Socjologii UJ

„W kontekście ochrony środowiska naturalnego nie wystarczy nam już samo szerzenie wiedzy i świadomości społecznej. Konieczne jest wdrażanie rozwiązań na poziomie instytucji państwowych i wielkich korporacji a osiągnąć możemy to poprzez nieustającą presję na największych emitentów.”

Wydawca:

We współpracy z:

Patronat medialny:

świat oze

REDAKCJA:

prof. Katarzyna Jasikowska
Dorota Guzik
Agnieszka Tomasik-Świdorska
Agnieszka Rozwadowska
Kinga Wykręt

ZESPÓŁ Z KOŁA NAUKOWEGO STUDENTÓW I STUDENTEK SOCJOLOGII UJ:

Martyna Lipiec
Filip Oszczyk
Zuzanna Kapciak
Aleksandra Trybalska
Monika Zych
Julia Warmuz
Weronika Pochwała
Patrycja Andrychowicz

PROJEKT GRAFICZNY I SKŁAD:

Kinga Różycka

PODZIĘKOWANIA DLA CAŁEGO ZESPOŁU BADAWCZEGO Z KNSSS UJ ORAZ WSZYSTKICH OSÓB, KTÓRE ZGODZIŁY SIĘ NA UDZIELENIE SWOJEGO EKSPERCKIEGO KOMENTARZA.

SPECJALNE PODZIĘKOWANIA RÓWNIEŻ DLA CAŁEGO ZESPOŁU CARBON FOOTPRINT FOUNDATION, DZIĘKI ICH DETERMINACJI W DZIAŁANIU NINIEJSZY PROJEKT MÓGŁ UJRZEĆ ŚWIATŁO DZIENNE.

Niniejszy Raport został zrealizowany dzięki współpracy Carbon Footprint Foundation z Polskim Panelem Narodowym oraz Kołem Naukowym Studentów i Studentek Socjologii Uniwersytetu Jagiellońskiego, na reprezentatywnej próbie N=1094 w okresie 10.2021 - 20.06.2022. Raport został przygotowany przez Carbon Footprint Foundation z siedzibą w Krakowie. Premiera raportu miała miejsce 7 października 2022 na międzynarodowym szczycie klimatycznym Carbon Footprint Summit w Krakowie.

Carbon Footprint Foundation

ul. Jasnogórska 9, 31-358 Kraków

mail: office@carbonfootprintfoundation.com

tel. +48 725 500 289

carbonfootprintfoundation.com

REGON: 383347066

KRS: 0000785831

NIP: 9452227592

Numer konta: 44 1140 2004 0000 3602 7883 5671

facebook: [@carbonfootprintfoundation](#)

instagram: [@carbonfootprintfoundation](#)

linkedin: [@carbonfootprintfoundation](#)

youtube: [@carbonfootprintfoundation](#)

tiktok: [@carbonfootprint_fundacja](#)

**Zostawmy po sobie
tylko dobry ślad.**